

TAMPEREEN YLIOPISTO

Vanhakin koira oppii uusia temppuja

Poliisikoiranohjaajien käsityksiä operantista ehdollistamisesta ja positiivisesta vahvistamisesta poliisikoirien erikoiskoulutuksessa

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Heli Jalander

Kevät 2014

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

HELI JALANDER: Poliisikoiranohjaajien käsityksiä operantista ehdollistamisesta ja positiivisesta vahvistamisesta poliisikoirien erikoiskoulutuksessa

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 52 sivua, 1 liitesivu

Huhtikuu 2014

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää poliisikoiranohjaajien käsityksiä operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytöstä poliisikoirien erikoiskoulutuksessa. Poliisikoirien koulutus Suomessa on säilynyt pitkälti samanlaisena jo vuosikymmeniä. Se on perustunut koiran motivointiin ja ehdollistamiseen, mutta myös pakkoon. Klassinen ehdollistaminen on ollut koiranohjaajien käytössä osin yhtenä perinteisenä koulutusmuotona, joskin monesti tiedostamattomana. Koulutus on ollut perin pragmaattista, ja vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana on Suomessa alettu laajemmin huomioida oppimisteorioiden ymmärtämisen merkitystä niin koirien kuin koiranohjaajienkin koulutuksessa. Poliisikoirien erikoiskoulutuksessa on vähitellen alettu hyödyntää maailmalta muusta eläinkoulutuksesta tuttua operanttia ehdollistamista ja erityisesti positiivista vahvistamista ja erilaisia muunnelmia näistä. Kokemukset ovat jo osoittaneet, että näin koulutetut koirat ovat oppineet varmoiksi suorittajiksi ja niiden työskentelyn luotettavuus ja laatu ovat parantuneet.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostavat behavioristinen oppimiskäsitys etenkin poliisikoiran oppimisen osalta ja konstruktivistinen oppimiskäsitys, joka koiranohjaajan oppimisen ymmärtämisessä on ensisijainen. Eläinkoulutuksessa oppimisteorioiden ja oppimisen lainalaisuuksien sisäistämistä ei ole laajemmin ymmärretty ennen viime vuosia. Uudistavan oppimisen teoria on tärkeä koko merkitysperspektiivin muuttumiselle ja uudenlaisen koirankoulutusfilosofian huomiointiselle. Uudistavan oppimisen avaintekijä on juuri muutos.

Tämän laadullisen, fenomenografisen tutkimuksen aineisto (n=9) on kerätty kokeneilta poliisikoiranohjaajilta, joilla on kokemusta koirankoulutuksen eri menetelmistä. Tarkastelun kohteena ovat olleet heidän käsityksensä operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käyttökelpoisuudesta ja vaikutuksesta omaan ja koiriensa oppimiseen.

Tulokset osoittavat, että koiranohjaajien käsitysten mukaan tällä tavoin koulutetut koirat työskentelevät halukkaammin ja luotettavammin sekä niiden stressitaso pysyy riittävän matalana. Koirat pysyvät näin pidempään työkuutoisina, ja operantin menetelmän käyttämisellä on niin taloudellinen kuin eläinsuojelullinenkin näkökulma. Koiranohjaajien teoreettisia valmiuksia tulisi kuitenkin lisätä entisestään. Poliisikoiranohjaajien koulutuksessa tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota oppimiskäsityksiin ja niiden teorioiden hallintaan.

Sosiaalinen oppiminen on tulosten mukaan merkittävässä roolissa poliisikoiranohjaajan identiteetin kehittymisessä, ja sitä tulisikin tukea. Poliisiammattikorkeakoulun poliisikoiralaitos on avainasemassa koulutuksen uudistamisessa. Asiantuntijuus ja ammattispesifiset taidot kehittyvät myös oman oppimisen kriittisessä reflektiossa. Ongelmaperusteinen opetus olisi yksi mahdollisuus kehittää poliisikoiranohjaajan osaamista ja laajentaa katsantokantaa eri menetelmien hyödyntämiseen koirankoulutuksessa. Ammatillinen kasvu ja sen mahdollistaminen on yksi työni keskeisistä tuloksista.

Avainsanat: ehdollistaminen, poliisikoira, uudistava oppiminen

University of Tampere

School of Education

JALANDER, HELI: Attitudes of police dog handlers about operant conditioning and positive reinforcement in special training of police dogs

Master's thesis: 52 pages, 1 appendix

April 2014

The purpose of this study is to examine the attitudes of police dog handlers regarding the conditioning and positive reinforcement in the training of police dogs. Training police dogs in Finland has remained virtually the same for decades. It originated on the motivation of dog conditioning and punishing. Classical conditioning has been used as one of the traditional training methods, but also used unconsciously. Dog training has been very pragmatic. During the last ten years, understanding learning theories has been taken into account in educating dog handlers and dog training. They have also started to utilize operant conditioning, positive reinforcement, and different modifications in police dog training. Knowledge has proved that dogs trained this way have improved their quality of work and learned to become infallible workers.

Behavioral learning theory especially of police dog education and constructivism learning theory of police dog handlers forms the theoretical framework of the study. The theory of transformational learning is important to change the whole perspective and to notice new philosophies in dog training.

The material of this qualitative, phenomenographic study (n=9) is collected from experienced police dog handlers. These handlers all have experience from different methods of dog training. The object of analysis has been their attitudes of applicability of operant conditioning, positive reinforcement in dog training, the effect of their learning as well as their dogs' knowledge.

The result shows that according to the police dog handlers, the dogs trained by this way, are working more willingly are reliable, and their stress level remains low enough. The dogs are staying fit longer for work. There are also economical and the prevention of animal cruelty points of view in using the operant method. There is need to increase the theoretical abilities of police dog handlers. It should be belabored in more learning theories and the mastery of these. According to the results, the social learning is significant in the role of developing police dog handler identity and should be supported. Police University Colleges Police Dog Training Center is a key role to that.

Key words: conditioning, police dog, transformative learning

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KOIRAN JA OHJAAJAN OPPIMINEN	7
3	BEHAVIORISTINEN OPPIMISKÄSITYS	9
3.1	KLASSINEN EHDOLLISTUMINEN.....	10
3.2	OPERANTTI EHDOLLISTUMINEN.....	11
3.3	VAHVISTEIDEN KÄYTTÖ KOULUTUKSESSA	12
3.4	POSITIIVINEN VAHVISTAMINEN	13
3.5	PREMACKIN PERIAATE	15
3.6	OIKEA-AIKAINEN PALKITSEMINEN	16
4	KONSTRUKTIVISTINEN OPPIMISKÄSITYS	18
4.1	SOSIAALISEN OPPIMISEN TEORIA	19
5	UUDISTAVA OPPIMINEN JA AMMATILLISEN KASVU	21
6	POLIISIKOIRATOIMINTA SUOMESSA	23
6.1	POLIISIKOIRALAITOS	23
6.2	POLIISIKOIRANOHJAAJAN KOULUTUS	24
6.3	POLIISIKOIRIEN ERIKOISKOULUTUS	24
7	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS	26
7.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
7.2	FENOMENOGRAFINEN TUTKIMUSOTE	27
7.3	VASTAAJAT JA AINEISTON KUVAUS	28
7.4	AINEISTON ANALYYSI	29
8	TUTKIMUSTULOKSET	31
8.1	TIETOA ON SAATAVANA, MUTTA KUINKA SITÄ OSAISI SUODATTA	31
8.2	KOIRA OLISI MENNYT VAIHTOON ILMAN TÄTÄ	35
8.3	PARASTA MITÄ KOIRANKOULUTUKSESSA ON TAPAHTUNUT PITKÄÄN AIKAAN	36
8.4	KÄYTTÖKELPOINEN MENETELMÄ KAIKISSA LAJEISSA	38
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
9.1	MIKSI KÄYTTÄÄ POSITIIVISTA VAHVISTAMISTA?	41
9.2	MITEN TÄSTÄ ETEENPÄIN?	44
10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

Katsoessani elämäni taaksepäin näen erilaisten valintojeni liittyvän kiinteästi toisiinsa. Urapolkuni kulkee mutkitellen, ja hyvinkin erillisiltä vaikuttavat opinnot ja työtehtävät tukevat lopulta erinomaisesti toisiaan. Olen ehdottomasti elinikäinen oppija ja kiitollinen saamastani mahdollisuudesta siihen. Osaaminen syntyy muodollisessa koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa ja kaiken näin hankitun tiedon yhdistyessä toisiinsa. Koirat olivat minulle ensin vain rakas harrastus, josta en voinut uneksiakaan saavani joskus itselleni ammattia. Kemiaalan insinöörikoulutus yhdessä pitkän koiraharrastuksen kanssa avasi portit kymmeneksi vuodeksi poliisikoiranohjaajaksi, mukaan kehittämään uusia käyttömuotoja poliisikoirien erikoiskoulutukseen hyödyntämään koirien erinomaista hajuaistia. Tuona aikana minussa kasvoi vähitellen halu oppia lisää eläinten oppimisesta ja eläinkoulutuksesta, tarve itse kehittyä ja kasvaa kouluttajana. Koulutettavat koirat vaihtuivat sattumien summana ihmisopiskelijoihin, ja sain mahdollisuuden päästä mukaan ensin opettajan pedagogisiin opintoihin ja lopulta kasvatustieteen maisteriopintoihin. Jo opiskelujen alkuvaiheessa Mezirowin teoria uudistavasta oppimisesta nousi esille opettajan ammattitaidon päivittämisessä, ja myöhemmin tutustuin Ruohotien ajatuksiin ammatillisesta kasvusta. Hieman häpeillen myönnän vasta nyt ymmärtäväni kuinka tärkeää on tunnistaa teorioita käytäntöjen takana, niin opettajan ja ammatti-ihmisen kuin eläimen oppimisen kannalta katsottuna. Työskentelen Poliisiammattikorkeakoulussa opettajana, sivutyössä vanhusten ja kehitysvammaisten parissa, harrastan koiria ja hevosia. Kaikes tässä hyödynnän saamaani oppia oppimisesta ja opettamisesta. Perustelen edellä kertomallani kasvatustieteen elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen koulutussuuntaukseen kenties hieman erilaisen aiheen valinnan. Se kuitenkin edustaa minulle aikuisena korkeakoulututkintoa suorittavana näin tietyllä tavoin ympyrän sulkeutumista ja elinikäistä oppimista juuri sanojen varsinaisessa merkityksessä. Sosiaalipsykologia sivuaineena on ollut hyödyllinen tätä tutkimustakin ajatellen. Ymmärrys minuudesta ja identiteetistä ja sen muodostumisesta on yksi merkittävä tekijä niin työssäni kuin omassa ammatillisessa kasvussani.

Poliisikoirien koulutus on vuosikymmeniä säilynyt pitkälti samanlaisena. Se on perustunut koiran motivointiin ja ehdollistamiseen, mutta myös pakkoon. Klassinen ehdollistaminen on ollut koiranohjaajien käytössä perinteisenä koulutusmuotona, joskin pitkälti tiedostamattomasti. Koulutus on ollut hyvin pragmaattista, ja vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana on Suomessa alettu

laajemmin huomioida oppimisteorioiden ymmärtämisen merkitystä niin koirien kuin koiranohjaajienkin koulutuksessa. Poliisikoirien erikoiskoulutuksessa on alettu hyödyntää maailmalta muusta eläinkoulutuksesta tuttua operanttia ehdollistamista ja erityisesti positiivista vahvistamista ja erilaisia muunnelmia näistä. Kokemukset ovat osoittaneet, että näin koulutetut koirat ovat oppineet varmiksi suorittajiksi ja niiden työskentelyn luotettavuus ja laatu ovat parantuneet. Onnistuakseen koulutuksessa vahvistaminen ja oikea-aikainen palkitseminen ovat asioita, jotka ohjaajan on ymmärrettävä jo teoriatasolta lähtien. Lisäksi niiden mekaanista suorittamista on harjoiteltava paljon. Ohjaajan on oltava valmis muuttamaan omia syvälle juurtuneita, vakiintuneita käytöksiään hyvinkin paljon, muuttamaan mielipiteitään ja nöyrytymään. Se on kenties suurin hidaste uuden ajattelutavan sisäistämiseksi. Käytännön työssä on jo todettu, että koira kykenee työskentelemään stressittömänä pidempään ja luotettavammin. Tämä huomio on johtamassa uudenlaiseen ajattelutapaan etenkin poliisikoirien erikoiskoulutuksessa. Laadun parantuminen ja taloudellinen näkökulma koirien pysyessä entistä pidempään käyttökuntoisina ja terveinä ovat tekijöitä, joita tällaisella ajattelutavalla ja oppimisteorioiden ymmärtämisellä peräänkuulutetaan.

Käsitteet ja termistö aiheesta ovat melko vaikeaselkoisia ja kirjaviakin. Samasta asiasta voidaan puhua eri termeillä ja koulutuksessa voidaan onnistua tuntematta sen tieteellistä perustaa. Eri koiranohjaajilla on erilaisia käsityksiä ja kriteerejä onnistuneelle koulutukselle. Vallalla on myös virheellisiä olettamia ja ennakkoluuloja. Muutosta ei aina nähdä mahdollisuutena, vaan myös uhkana. Tunne on voimakkaasti mukana keskusteltaessa koirankoulutuksesta, yhtä lailla siviiliharrastajien kuin poliisikoiranohjaajienkin kesken, eikä ratkaisuja aina perustella järkisyillä. Tämän työni tarkoitus on kartoittaa näitä käsityksiä ja kenties myös saada avattua tietä tulevaisuuden poliisikoiranohjaajakoulutuksen sisällön laajentumisen oppimiskäsitystenkin opiskeluun ja niiden laajamittaisempaan hyödyntämiseen. Jo 1920 suomennetussa ohjeessa Poliisikoiran kasvatusta ja opetusta Keisari Wilhelm II:n järjestelmän mukaan annettiin nykyäänkin tärkeitä huomioita koirankoulutuksessa.

Ennen kuin voit opettaa koira, tulee sinun itsesi oppia mitä ankarinta itsehillitsemistä, niin ettet kärsimättömyyden tai haluttomuuden aiheuttamalla tiuskaisulla hetkessä pilaa sitä tulosta, minkä koira viikkokausia kestäneen vaivalloisen työn kautta on saavuttanut.

Puhuttaessa perinteisestä koirankoulutuksesta ei suinkaan tarkoiteta aina väkivaltaa. Ennenkin on ymmärretty koiranohjaajan koulutuksen ja taidon merkitys työssään onnistumisen kannalta. Edellisestä teoksesta on vielä toinen osuva lainaus, joka pätee niin koiriin kuin ihmisiinkin. Sitä voisin pitää ohjenuorana itsellenikin ja myös tähän tutkimukseeni: ”Ken toista kasvattaa, hänen tulee itse saada kasvatusta.” (Poliisikoiralehti 4/2014, 25.)

Tunnettu suomalainen sanonta sanoo, ettei vanha koira uusia temppuja opi. Voisiko kuitenkin olla niin, että uudistava oppiminen ja ammatillinen kasvu johtavat uudentlaiseen ajattelutapaan? Uusilla keinoilla oppii kuin oppiikin niin vanha koira kuin vanha koiranohjaajakin?

2

KOIRAN JA OHJAAJAN OPPIMINEN

Oppimisen käsitettä selitetään kasvatustieteessä erilaisten teorioiden avulla ja se voidaan ymmärtää erilaisin tavoin. Usein oppiminen nähdään reaktioita ja ärsykeitä sisältävien käyttäytymismallien pitempiaikaisina muutoksina. (Domjan 2010, 17.) Eri teorioiden taustalla vaikuttaa käsitys siitä, onko tieto saatu älyllisen tajuamisen ja ymmärryksen välityksellä vai aistihavainnoin, mutta ne eivät välttämättä ole ristiriidassa keskenään. Oppimiskäsityksiin kuuluu teoreettisten käsitysten lisäksi näkemyksiä siitä, miten itse oppiminen tapahtuu. (Tynjälä 1999, 12–15.) Perustan työni behavioristiseen oppimiskäsitykseen etenkin poliisikoiran osalta, mutta koiranohjaajan oppimisen ymmärtämisessä on konstruktivistisen oppimiskäsityksen näkökulma ensisijainen. Eläinten ja ihmisten oppimisessa nähdään paljon samaa etenkin behavioristisen käsityksen mukaan tulkittuna. Uudistavan oppimisen teoria on tärkeä koko merkitysperspektiivin muuttumiselle ja nupullaan olevan uudelleen koirankoulutusfilosofian puhkeamisena kukkaan.

Eläinkoulutuksessa oppimisteorioiden ja oppimisen lainalaisuuksien sisäistämistä ei välttämättä ole laajemmin ymmärretty ennen viime vuosia. Siviilimaailmassa ja kaupallisessa eläinkoulutuksessa on kuitenkin oltu huomattavasti viranomaistoimintaa edellä. (Breland 1951, 202.) Koirien käyttäytymistutkimus on pyrkinyt selittämään kesykoiran alkuperää. Coppingerien edustaman kannan mukaan susi aikanaan kesytti itse itsensä oppimalla kesyksi hakeutuessaan ravinnon perässä ihmisten luo. Näistä kesysusista kehittyi koira. Ihminen ei sutta kesyttänyt ja alkanut siitä jalostaa koira. Koirille kehittyi kyky oppia ympäristönsä tapahtumista ja taito kommunikoida, jotka ovat olleet eilinehtoja lajin syntymiselle ja säilymiselle. (Coppinger 2005, 6–13.) Waynen (2005) tutkimus osoittaa, että nykyinen susikantamme ei ole läheistä sukua nykyajan koirille. Sen mukaan kuitenkin koira olisi syntynyt kesyyntymällä eurooppalaisesta susikannasta 19000–32000 vuotta sitten. Susi oppi selviytymään. Eläinten käyttäytymistutkija Bradshaw (2013, 122–126; 149) muistuttaa, että kesykoiran ensisijaisena pyrkimyksenä ei ole muiden dominointi susien tapaan. Ihmisen velvollisuus on kouluttaa koiria ymmärtävästi ja kunnioittavasti. Hänen mukaansa ajatus siitä, että koiran sisällä asuu vielä susi, vaikuttaa valitettavan paljon vielä tänä päivänä koirankoulutukseen. Domestikaatio on muovannut koiran käyttäytymistä niin paljon, että tällainen ajattelu ei ole enää perustel-

tua. Laaja eläinkouluttajien joukko, kuten tiede- ja eläinlääkäripiirit, ovat tämän vanhentuneen 1800-luvulta olevan teorian jo hylänneet. Koiran motivaatiosta oppia myös kiistellään. Vanhan koulukunnan edustajat haluavat opettaa koiralle sen oman paikan laumassa. Tieteellisten tutkimusten perusteella modernistit toteavat, että koira oppii olemaan ihmisille mieliksi. Bradshaw (2013, 149) toteaaakin ”*Toivotaan, että koirat nähdään pian kaikkialla sellaisina kertakaikkisen kesyyntyneinä eläiminä, joita ne oikeasti ovat – ei eläiminä, joiden päällisin puolin suloinen olemus piilottaa sisäisen demonin.*”

Koiran oppimista on jaoteltu esimerkiksi klassiseen ehdollistumiseen, operanttiin ehdollistumiseen, tottumiseen, latenttiin oppimiseen ja sosiaaliseen oppimiseen. Oppimisen mittarina käytetään käytöksen muuttumista. (Bradshaw 2013, 126; Pärssinen 2009, 101.) Ohjaajan on pakon sijaan opittava kommunikoidaan koiran kanssa tavalla joka perustuu molemminpuoliseen luottamukseen. Näin on mahdollista saavuttaa tila, jossa koira on vastaanottavainen opetukselle. Kaimion (2008, 365) mukaan koirat oppivat kaiken aikaa, myös ei-toivottuja tapoja. Vain ohjaajan mielikuvitus on rajana mietittäessä työkoiran käyttökohteita. Ohjaajan on tunnettava koiran käyttäytymistä ja ymmärrettävä koiralle toimivat vahvisteet sekä hallittava oma mekaaninen koulutustaitonsa. Mielenkiintoista on havaita koiranohjaajien kiinnostuksen herääminen kysymykseen, miksi koira ei aina näytäkään oppivan. Kenties kyseessä ei olekaan kyvytön koirayksilö, vaan ohjaajan koulutustaidoissa on puutteita. Ohjaaja joutuu miettimään omaa käyttäytymistään sekä sitä, onko hän itse ymmärtänyt ja oppinut oikein. Osaako hän hyödyntää tietojaan eläinten oppimisesta ja osaako uudistaa omaa oppimistaan?

Mezirowin (1998) mukaan aikuiskasvatuksessa ydintavoitteita ovat rationaalinen ajattelu ja toiminta sekä kriittinen reflektio. Reflektiivisen diskurssin lisäksi tarvitaan tahtoa toimia uuden ajattelun mukaisesti. (Mezirow 1998, 375.) Tämä voidaan yhtä lailla yleistää koskemaan eläinkoulutusta. Kouluttajan on sisäistettävä koulutuksen tavoite, osattava valita oikeat keinot toteuttaa se ja kyettävä refleктоimaan omaa toimintaansa suhteessa lopputulokseen. Tämä vaatii teoreettista pohjaa ymmärtää oppimista ja keinoja siihen sekä huolellista harjoitusten etukäteissuunnittelua ja suoritus-ten analysointia. Nykyteknologia tarjoaa jo hyvin laajan ja alati kehittyvän keinovalikoiman koulutuksen suunnitteluun, dokumentointiin ja analysointiin. Sitä tulisi osata hyödyntää nykyistä enemmän. Tämä ei kuitenkaan poista teoriapohjan hallitsemisen tarpeellisuutta.

3

BEHAVIORISTINEN OPPIMISKÄSITYS

Behaviorismi on psykologinen lähestymistapa, joka oli vallalla lähes koko 1900-luvun. Sen perustana on 1600-luvulla John Locken esittämä käsitys siitä, että oppija on kuin tyhjä taulu, johon kokemukset jättävät jälkensä. Amerikkalaisen psykologin John B. Watsonin (1913) mukaan ihmisen koko persoonallisuus on ehdollistumisen tulosta ja tutkimuksessa onkin keskityttävä vain ulkoisesti havaittavan käyttäytymisen tarkkailuun. Hän perusti teoriansa eläimillä tehtyihin kokeisiin. (Säljö 1999, 48; Tynjälä 1999, 29.)

Eläinten ja ihmisten oppiminen nähdään behaviorismissa perusmuodoiltaan samankaltaisina. Behaviorismissa ulkoinen käytös on jotain konkreettista ja todellista. Oppiminen nähdään siinä havaittavan ja ulkoisen käytöksen muutokseksi, jota voidaan säädellä ulkopuolisella vahvistamisella. Vahvistamisena käytetään niin sosiaalisia kuin materiaalisiakin palkintoja. Lapsilla se on ollut esimerkiksi tarra tai leima hyvästä suorituksesta tai opettajan kehu koko luokan kuullen. Tämä on kannustanut opiskelemaan ja oppimaan lisää. Oletuksena on, että opetuksen tavoitteena oleva reaktio vakiintuu pysyväksi käyttäytymiseksi kun se yhdistetään ulkoiseen ärsykkeeseen. Toivotusta käyttäytymisestä palkitaan, ei-toivotusta rangaistaan. Päättelyä, ajattelua ja muita kognitiivisia toimintoja ei pidetä behaviorismissa tieteelliseltä kannalta merkittävänä, sillä niitä ei voida objektiivisesti tutkia. Ainoastaan aistihavainnot ja kokemus ovat keinoja saada tietoa maailmasta. (Säljö 2001, 48–52; Tynjälä 1999, 29–31, 99.)

Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan opettaminen tulee toteuttaa vaiheittain. Ensin tulee asettaa tavoitteet opetettavalle käytökselle, jakaa opetettava aines pieniin osiin, määritellä käytökselle sopivat vahvisteet, toteuttaa opetus vaihe vaiheelta ja lopuksi arvioida tulokset. Ensimmäiset tietokoneopetusohjelmat perustuivat juuri tähän kaavaan. Niissä opiskelija vastasi kysymyksiin ja sai vastauksista välittömän palautteen. Oikean vastauksen jälkeen hän pääsi jatkamaan seuraavaan tehtävään ja väärästä vastauksesta joutui palaamaan edelliseen osaan. (Tynjälä 1999, 30.) Sama kaava toteutuu myös eläinkoulutuksessa nykyään. Tunnettu amerikkalainen eläinkouluttaja Bob Bailey tiivistää koulutusprosessin sanoihin: *Think, Plan, Do*. Bailey on tullut kuuluisaksi kouluttaessaan tuhansia eläinyksilöitä lukuisista eri eläinlajeista mainostarkoituksiin ja sittemmin toiminut

esimerkiksi delfiinien parissa ja viime vuosina neuvonantajana muun muassa Hollannin poliisin erikoiskoirakoulutuksissa operantin ehdollistamisen käytössä. Poliisikoiralaitoksen opettaja Ilkka Hormila, joka on Suomessa uranuurtaja operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytössä poliisikoirien erikoiskoulutuksessa, kiteyttää niin ikään oman opetuksensa teeseihin: *Ajattele, Suunnittele, Toteuta ja Analysoi*. Tätä ajattelun ja koulutusprosessin etukäteissuunnittelun sekä tulosten kriittisen reflektion merkitystä korostetaan laadukkaana koulutuksen ja pysyvän tuloksen saavuttamiseksi. (Hormila 2014.)

3.1 Klassinen ehdollistuminen

Klassisessa ehdollistumisessa syntyy mielleyhtymä kahden eri ärsykkeen välille. Syntyvät reaktiot eivät kuitenkaan aina ole tahdosta riippuvia. Ärsykkeet eivät aina kuulu loogisesti yhteen, ja seurauksena on vääränlaistakin oppimista. On traumaattisia kokemuksia, joissa mikä tahansa tilanteessa esiintynyt ärsyke voi myöhemmin saada aikaan pelon tunteen ja laukaista sen mukaisen käyttäytymisen. Koirilla sellainen ärsyke voi olla esimerkiksi kynsisaksien esille ottaminen sen jälkeen kun kerran on leikattu koiran kynttä liikaa. Venäläinen fysiologi, Nobel-voittaja Ivan Pavlov löysi klassisen ehdollistumisen suorittaessaan kuuluisia koirakokeitaan vuonna 1927. Hän soitti kelloa samanaikaisesti kun ruokki koiria. Koirat oppivat pian yhdistämään kellon äänen ruokaan. Ne ehdollistuivat ääneen ja alkoivat erittää sylkeä ja odottaa ruokaa pelkän kellon kilinän kuultuaan. (Bailey & Burch 1999, 3; Coren 2005, 200–201; Kaimio 2008, 358–361; Pärssinen 2009, 103; Yin 2004, 45–47.)

Vaikka klassinen ehdollistuminen löydettiin juuri koirien avulla, pätevät ehdollistumisen lainalaisuudet myös muihin eläinlajeihin ja ihmiseenkin. Ihmisillä klassisen ehdollistumisen esiintymistä tosin on kritisoitu. Tällainen oppiminen on pääosin tiedostamatonta ja se ei riipu tahdosta eikä seurauksista. Ehdollistuminen on pitkälti ympäristön varassa. Etenkin pelkoreaktioiden synnyssä voi tällaista oppimista ihmisilläkin tapahtua tahdosta riippumatta. Watsonin ja Raynerin (1920) tutkimus osoitti lapsen oppivan pelkäämään valkoisia rottia yhdistäessään niihin rotan nähtyään samanaikaisesti kuuluvan kovan, pelästyttävän äänen. Lopulta hän alkoi pelätä kaikkia, ensin valkoisia ja karvaisia eläimiä ja lopulta kaikkea karvaista, jopa äidin turkkia. Mainonnassa klassista ehdollistumista voidaan hyödyntää esimerkiksi saamaan ihminen yhdistämään tuotteeseen myönteisiä asioita ja tekemään tiedostamattaan myöhemmin ostopäätös. Koska ihminenkään ei usein tiedosta

ehdollistuvansa, ei tällaista automaattista oppimista ole mahdollista kytkeä pois päältä hänen niin halutessaan. (McLeod 2008.)

Ehdollistuminen ei sellaisenaan riipu seurauksista. Se ei muutu yksilöä palkitsemalla tai rangaistamalla, mutta sitä voidaan säädellä ärsykkeen voimakkuuden muutoksilla. Ärsykkeeseen voitottua, jolloin reaktio siihen pienenee tai poistuu kokonaan, tai sille voidaan herkistyä, jolloin reaktio vastaavasti suurenee. Siedättämisen ja vastaehdollistamisen avulla voidaan oppia pois eitoivotusta käytöksestä. (Pärssinen 2009, 103.) Eläinkoulutuksessa klassista ehdollistumista käytetään muun muassa käskysanojen opettamisessa. Ehdollistamista käytetään myös kumoamaan eläimen luonnollisia käyttäytymismalleja. Tätä hyödynnetään esimerkiksi poliisikoirien etsintäkoulutuksessa, jossa koiralle voidaan opettaa luonnollisesta käyttäytymisestä poikkeava ilmaisutapa. Sen katsotaan voivan vähentää virheilmaisujen määrää.

3.2 Operantti ehdollistuminen

Operantissa ehdollistumisessa oppiminen tapahtuu toiminnan seurauksina; yrityksestä ja erehdyksestä opitaan tietty käytös. Käytöksen syy-seuraussuhteen oppiminen on olennainen osa niin ihmisen kuin eläimenkin ehdollistumista. Seuraus toiminasta voi olla mieluinen, yhdentekevä tai ikävä. (Gerritson et al. 2010, 168; Pärssinen 2009, 105–106; Yin 2004, 51.)

Eläinkoulutuksessa yleensä ja nyt myös poliisikoirien koulutuksessa on toiminnan seurausten sisäistäminen halutunlaiseksi merkittävää käyttäytymisen muokkaamisessa. Amerikkalainen Edward Thorndike (1898) havaitsi mm. kissakokeillaan, että operantissa ehdollistumisessa keskeistä on palkitseminen. Palkitsemisen jälkeen käytöksen esiintymistodennäköisyys kasvaa. Vastaavasti rangaistuksen tai palkitsematta jättämisen käyttö vähentää toimintaa. (Bailey & Burch 199, 4.) Niin koira kuin ihminenkin yleisesti tekee sitä mikä sille on kannattavaa. Yksi tunnetuimmista operantin ehdollistumisen tutkijoista on amerikkalainen F. B. Skinner. Hän teki kokeita mm. kyyhkysillä ja rotilla. Hänen kokeissaan kaikki opetus perustui vahvisteiden käyttöön. Opittuaan ärsykkeen, koirankoulutuksessa esimerkiksi käskysanan merkityksen, eläin tietää että tietynlainen käytös mahdollistaa palkinnon tai auttaa välttämään rangaistuksen. Se oppii samalla yhdistämään toimintansa ärsykkeeseen ja ymmärtää, että sen kannattaa tavoitella palkintoa. (Skinner 1953; McLeod 2007.)

Esimerkiksi autististen lasten opetuksessa on käytetty PRT (Pivotal Response Training) -menetelmää, jossa lasta opetetaan hyödyntäen lapsen luontaista motivaatiota. Luonnollista oppimista tuetaan vahvistamalla lapsen toivottuja reaktioita, jotka ovat yksilöllisesti määriteltyjä. PRT on sovellettu kognitiivisen käyttäytymisterapian ja käyttäytymisanalyysin teorioiden viitekehä-

tä. Siinä ovat vahvasti esillä motivaatiotekijöiden ja mallittamisen hyödyntäminen uuden käyttäytymismallin oppimisessa (Koegel & Koegel 2008, 4–7.) Niemen mukaan (2008) PRT:n avulla oppimisessa suurin kehitys tapahtui lapsen kommunikoinnin ja kielen kehityksessä. Tulokset näkyivät positiivisesti vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen sekä leikkitaitojen kehittymisenä. (Niemi 2008, 42–52.) Lapsi palkitaan hänelle mieleisellä palkinnolla pienestäkin käytöksen muutoksesta toivottuun suuntaan. Pidentämällä ja vaihtelemalla käytöksen ja palkitseminen välistä aikaa saadaan käytöksestä lopulta muokattua haluttu ja halutun kestoinen. PRT-menetelmässä hyödynnetään esimerkiksi kuvakortteja, joilla lapsi opetetaan ilmaisemaan haluamaansa asiaa. Lapsen ojentaessa haluamaansa toimintaa kuvaavan kortin hänet palkitaan tällä toiminnalla. Esimerkiksi puhumattoman lapsen pyytäessä juomaa hänet opetetaan hakemaan ja ojentamaan juomista kuvaava kuvakortti ja palkkioksi hänelle annetaan juotavaa.

Koirankoulutuksessa parhaat tulokset saavutettaisiin jos sekä klassinen että operantti ehdollistuminen olisivat molemmat edustettuina. Pelkkä klassinen ehdollistuminen ei yksin riitä, vaan se tarvitsee tuekseen operanttia ehdollistumista. Koirat kuten ohjaajatkin ovat yksilöitä. Jokin haluttu käytös näyttää eri yksilöillä erilaiselta, se toteutetaan eri lailla ja myös palkkiot vaihtelevat eri yksilöiden välillä. Tahdosta riippumattomat käytökset ovat kuitenkin aina samanlaisia. Bob Bailey sanookin: *"Harjoituksissa toisella olkapäälläsi istuu aina Pavlov ja toisella Skinner."* (Bailey & Burch 1999, 93–95; Gerritson et al. 2010, 164–165.)

3.3 Vahvisteiden käyttö koulutuksessa

Hyödyntämällä koulutuksessa vahvisteita voidaan opettaa lähes mitä tahansa käyttäytymistä. Eläin oppii mitä sen kannattaa tehdä. Tarkasti oikealla hetkellä annettu mieluinen palaute vahvistaa eläimen välittömästi edeltävää käytöstä tai toimintaa. Rangaistus puolestaan opettaa vain sen mitä sen ei kannata tehdä. Jotta käytös muuttuisi, on eläimen saatava välitön palaute toimistaan. Mikäli seuraus käytöksestä on eläimelle yhdentekevä, sen käytös ei yleensä muutu. Palkkio riippuu eläinlajista ja yksilöstä. Kouluttajan tehtävä on löytää kyseiselle yksilölle riittävän voimakas palkkio, joka todella saa eläimen tavoittelemaan sitä. Se on usein ruokaa, mutta se voi olla myös esimerkiksi lelu, silittelyä tai vapaus.

Positiivinen vahviste on jotain eläimelle miellyttävää, negatiivisesti vahvistettaessa poistetaan sen ympäristöstä jokin epämiellyttävyyttä aiheuttava tekijä. Rankaisu voi yhtä lailla olla positiivinen. Tällöin lisätään eläimen ympäristöön jotain epämiellyttävää. Tällaisena on käytetty esimerkiksi fyysistä kipua ja kovaa ääntä. Negatiivinen rankaisu puolestaan tarkoittaa tilannetta, jossa eläimen

ympäristöstä poistetaan jotain miellyttävää, poistetaan palkkion saavuttamisen mahdollisuus. (Pryor 2002, 5–11; Kaimio 2008, 364–366.) Rangaistusten käyttö koulutuksessa ei yleensä ole kovin tehokasta, vaikka saattaakin johtaa oikeannäköiseen käytökseen. Riippuu täysin eläinlajista, onko se vaihtoehtoinen menetelmä lainkaan. Positiivista rankaisua on perinteisesti käytetty koirankoulutuksessa. Kipua tuottava nykäisy kaulapannasta, kuristuspanna, piikkipanta, sähköisku tai muu fyysinen kuritus ovat keinoja, joilla koira saadaan oppimaan käytös, mutta se tekee sen pyrkiäkseen välttämään kipua. Tällainen koulutus saa helposti koiran alistuneeksi ja työskentelyn pakkomaiseksi. Käytökset eivät myöskään ole aina kovin pysyviä. Poliisikoiralaitoksella onkin todettu, että herkissä hajuaistia ja koiran omaa aktiivista toimintaa vaativissa tehtävissä pakkoon ja positiiviseen rankaisuun perustuva koulutus ei ole keino saada varmoja ja luotettavia etsijöitä. Ilkka Hormila toteaa, että negatiivista rankaisua on käytetty menestyksekkäästi esimerkiksi poliisikoirien hajukoulutuksessa ja etenkin hajuerottelukoulutuksessa. Jos koira ei löydä hajupurkkien joukosta opetettavaa hajua, poistetaan hetkeksi juuri se oikea purkki, johon reagoituaan koira saisi palkkion. Näin koira ei voi saadakaan palkkiota oikean hajun löytämisestä. Tuodaan oikea purkki näkyviin ja koira saa reagoida oikeaan hajuun ja se saa välittömästi palkan. Koira oppii nopeasti mitä hajua sen kannattaa ilmaista ja mistä se saa mieleisen palkkion. (Hormila 2014.)

3.4 Positiivinen vahvistaminen

Positiivista vahvistamista käytetään paljon eläinkoulutuksessa. Se on monesti mielletty temppujen opettamisen keinoksi, mutta se on paljon muutakin. Koiralle se on erinomainen tapa opettaa uusia asioita ja muokata käytöstä missä tahansa työkoirankin tehtävissä. Tulokset näkyvät kenties hitaammin kuin pakkoon perustuneessa koulutuksessa, mutta tällä tavoin opetettu käytös on monesti pysyvämpää. Positiivinen vahviste on koiralle palkinto. Se lisää koiran motivaatiota toistaa haluttua käytöstä. Koiralla esimerkiksi ei ole syytä olla tottelematta ohjaajan käskyä, sillä se tietää käskyn noudattamisen johtavan mieluisaan palkkioon. Vastaavasti kannattamaton käytös, johon ohjaaja ei reagoi mitenkään, sammuu vähitellen. Koira kokeilee, yrittää ja erehtyykin. Se voi tarkkailla ohjaajan reaktioita ja oppii toimimaan tavalla, johon ohjaaja reagoi. Koiraa voidaan myös houkutella toivotun käyttäytymisen suuntaan tai lähteä muokkaamaan käytöstä palkitsemalla sitä pienistä osasuorituksista kohti halutun näköistä lopullista käytöstä. (Gerritson et al. 171–173; Yin 2004, 61.) Ihmisillä positiivista vahvistamista voi olla esimerkiksi vanhempien lapselle tarjoama makeinen palkkioksi lelujen paikoilleen laittamisesta, opiskelijan saama kehu opettajalta hyvästä suorituksesta tai työnantajan työntekijälle kiitokseksi antama bonuspalkka (Domjan 2010, 155).

Klikkeri- tai naksutinkoulutus on yksi tapa käyttää operanttia ehdollistamista ja positiivista vahvistamista koirankoulutuksessa ja näin vahvistaa haluttua käytöstä. Koiralle luodaan ensin miellelyhtymä klikkerin äänen ja palkkion välille. Kun koira on ehdollistunut ääneen, se voidaan palkita ensin naksauttamalla ja vasta myöhemmin todellisella palkkiolla, primääri vahvisteella. Äänen käyttö sekundääri vahvisteena auttaa ajoittamaan palkitseminen oikein. Näin ohjaaja kykenee poimimaan juuri oikean toiminnan ja myös palkitsemaan koiran pitkänkin etäisyyden päästä. Primääri vahviste on jotain sellaista, jota eläin haluaisi ilman koulutustakin; sekundääri vahvistetta koira siis ensin opetetaan haluamaan. (Pryor 2002, 5–11; Kaimio 2008, 364–367.)

Koiran haluttua käytöstä vahvistetaan palkitsemalla koira suorituksesta, joka aluksi voi vielä muistuttaa lopputulosta hyvinkin vähän. Mitä enemmän koira tarjoaa haluttua käytöstä, sitä tiheämmin sitä voidaan vahvistaa. Termillä vahvistetiheys tarkoitetaan tietyn ajan kuluessa annettujen vahvisteiden määrää. Vahvistetiheys pyritään pitämään koulutusvaiheessa korkeana, jotta koira keskittyisi työskentelyyn. Kriteerejä valmista käytöstä kohti nostetaan kun oppimista selvästi on tapahtunut. Se tapahtuu esimerkiksi siirtämällä harjoitukset häiriöitä sisältävään ympäristöön, lisäämällä käytökseen jotain muuta tai pidentämällä suorituksen ajallista kestoa. Jos vahvistetiheyttä joudutaan laskemaan tai koira ei lainkaan suoriudu toivotusta käytöksestä, on kriteerejä tuolloin nostettu liian nopeasti. Silloin tulee palata aikaisempaan koulutusvaiheeseen ja suorittaa riittävästi toistoja, jotta koiran käytös on varma tällä tasolla. Koiranohjaajan tulee suunnitella ennen koulutusta selvä kriteeri, mitä hän haluaa koiran käytöksessä vahvistaa. Onnistuneen ja tehokkaan koulutuksen suorittaminen edellyttää myös koko harjoituksen huolellista etukäteissuunnittelua. Tavoite on saavuttaa käytös, joka on varma ja kestoaltaan toivottu. Tähän pääsemiseksi tarvitaan lisäksi vahvistetiheyden vaihtelua. Koira ei saa oppia ennakoimaan palkkiota, vaan vahviste voi tulla erimittaisten suoritusten jälkeen. (Gerritson et al. 2010, 171–175; Yin 2004, 67–71.) Tämä on tärkeää etenkin opettaessa pitkäkestoista suoritusta, kuten jonkin kohteen kosketusta tai löytyneen kohteen ilmaisu. Poliisikoirien työskentelyssä on ensiarvoisen tärkeää, ettei koira koske löytönsä, vaan ilmaisee sen tarkasti muulla tavoin, kuten esimerkiksi istumalla, maahan menemällä, tuijottamalla, haukkumalla tai joissain tapauksissa kuonolla painamalla. Käytettäessä koira apuna rikostutkinnassa on tärkeää taltioida monesti jopa ihmissilmillä näkymätön määrä etsittävää ainetta mahdollisimman puhtaasti, ilman riskiä kontaminaatiosta. Koira ei saa raapia näytteenottokohtaa, sillä tällöin pahimmassa tapauksessa se tahattomasti jopa voi tuhota sen.

Käytännön työssä tärkeäksi kysymykseksi nousi kysymys siitä kuinka opettaa koira ilmaisemaan konkreettisesti tyhjää. Paineistuessaan etsintätilanteessa koira saattaa lopulta tehdä virheilmaisuja ohjaajaansa miellyttääkseen. Kyseinen ongelma nousi esiin hajutunnistuskoirien koulutuksessa. Tähän ratkaisu löytyi yhteistyössä eläinkouluttaja Tommy Wirenin kanssa. Wiren toimi poliisi-

sikoiralaitoksella hajutunnistuskoirien koulutuksessa neuvonantajana operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytössä vuonna 2008. Hänellä on vuosien kokemus menetelmän käytöstä niin koirien kuin muidenkin eläinlajien koulutuksessa. Hän on muun muassa erikoistunut koulutamaan siviili- ja virkakoiranohjaajien mekaanisia koulutustaitoja kanojen avulla ja saanut itse oppia Bob Baileyältä. Tällä hetkellä Wiren toimii kouluttajana projektissa, jossa Korkeasaaren eläintarhan kaikki eläintenhoitajat saavat koulutuksen operanttiin ehdollistamiseen ja positiiviseen vahvistamiseen käytettäväksi villieläinten käsittelyn helpottamiseksi hoitotoimenpiteiden yhteydessä.

Koirille opetettiin oma käytös ilmaisemaan sitä että koira ei löydäkään. Sen tuli voida olla hyväksyttävä vaihtoehto löydön ilmaisun sijaan. Koira koulutettiin tällaisessa tilanteessa menemään makuulle pienen maton päälle etsintätilassa, jossa se muuten ilmaisisi löytönsä osoittamalla oikeaa hajua kyseistä purkkia kuonolla pitkään painamalla. Pitkäkestoinen kosketus ei ole koiralle luontainen tapa osoittaa löytöään, ja tällaisen ilmaisun opettaminen oli myös keino vähentää innokkaan etsijän mahdollisia virheilmaisuja. Koira joutui keskittymään ja olemaan varma löydöstään ennen kuin se ilmaisi hajua ja jäi samalla odottamaan palkkiota. Vahvisteena ohjaaja tai apuohjaaja käytti aluksi klikkeriä ja siirtyi rauhallisesti koiran luo palkitsemaan koiran joko makupaloilla tai lelulla. Koulutuksen edetessä klikkeristä oli mahdollista luopua.

Wirenin mukaan kaikki koirankouluttajat käyttävät positiivista vahvistamista jossain muodossa, palkitsevat koiran suorituksen jälkeen. Toiset tiedostavat käytöksensä, toiset tekevät sen tiedostamatta. Vasta kun ohjaaja ymmärtää oman käytöksensä, hän ei tee mitään vahingossa. Hänen mukaansa kaikilla aloilla on olemassa teoria ja kielioppi, mutta on olemassa myös käytännön muovaa slangia. Siinä ei ole kielioppia, ei sääntöjä. Ne, joilla ei ole ymmärrystä oppimisesta teoriassa, kouluttavat ikään kuin puhuisivat slangia ilman mitään sääntöjä. (Wiren 2014.)

3.5 Premackin periaate

Premackin periaatteen mukaan mieluisa käytös vahvistaa sitä edeltänyttä vähemmän mieluisaa ja heikompa käytöstä. David Premack tutki 1960-luvulla oppimista menetelmällä, jossa eläimille perinteisten vahvisteiden, kuten ruoan tai lelun, sijaan vahvisteena toimii itse tekeminen. Hän tutki periaatteensa soveltuvuutta myös ihmisillä ja totesi niin ihmisillä kuin eläimilläkin olevan aina jonkin käytöksen esiintymisen todennäköisempää kuin jonkin toisen. Tällainen suosituimmuusjärjestyksessä korkealla oleva käytös voi vahvistaa kaikkia niitä käytöksiä, jotka tulevat hierarkiassa sen jälkeen. Suosituimmuusjärjestys voi vaihdella ja muuttua. Halutun käytöksen todennäköisyyteen on myös mahdollista vaikuttaa kouluttamalla. Premackin periaate toteaa, että suorittamalla vähemmän

mieluisan tehtävän voi tavoitella sen jälkeen tulevaa miellyttävämpää tekemistä. Premack kutsui tätä "isoäidin säännöksi", sillä hänen mukaansa juuri isoäidit käyttävät monesti kepin sijasta porkkanaa: siivoa huoneesi, niin saat lähteä ulos. Yhtä hyvin voisi innostua suoriutumaan ripeästi vaikkapa ikkunanpesusta tietäen sen jälkeen odottavan hyvän aterian tai motivoida itsensä lähtemään sadeilmalla koira ulkoiluttamaan miettimällä sen jälkeen palkintona nauttivansa sohvalta takkatu-
lesta. Koiralle mieluisalla lellulla leikkiminen voi olla kiinnostavampaa kuin ohjaajan seuraaminen; tällöin voidaan leikkimistä käyttää vahvisteena seuraamiselle. Koiralla ei kuitenkaan samanaikaisesti saa olla mahdollisuutta johonkin vielä houkuttelevampaan käytökseen. (Bailey & Burch 1999, 43–44.)

Premackin periaatetta voi hyödyntää myös käytösten ketjuttamisessa. Ketjuttamisessa liitetään eri käytöksiä yhteen. Sitä käytetään yleensä takaperin, jolloin aloitetaan halutun käytöksen viimeisestä vaiheesta. Tällöin edeltävä käytös toimii vahvisteena seuraavalle. (Yin 2004, 61–66.) Esimerkiksi esinenoudon opetuksessa voidaan opettaa ehdollistamaan koira ensin reagoimaan esineeseen, sitten nostamaan se maasta. Vähitellen välimatkaa koiran ja esineen välillä pidennetään, ja lopulta koira opetetaan tuomaan esine ohjaajalle ja luovuttamaan sen ohjaajan käteen. Edellinen käytös opetetaan varmaksi ennen kuin siirrytään seuraavaan vaiheeseen.

3.6 Oikea-aikainen palkitseminen

Palkkion ajoitusta on tutkittu viimeisen 35 vuoden aikana runsaasti esimerkiksi rotilla ja puluilla (Domjan 2010, 427–429). Operantissa ehdollistamisessa ja positiivisessa vahvistamisessa palkkion oikea ajoitus ja suunta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Palkinnon laatua sen sijaan voi vaihdella. Ohjaajan on kyettävä näkemään koiran käytöksestä oikea hetki ja kohta palkitsemiselle ja suoritettava palkitseminen mahdollisimman nopeasti ja huomaamattomasti. Koira yhdistää hyvin nopeasti palkkion juuri sitä edeltävään toimintaan. Mikäli palkkion toimittaminen kestää, voi koira jo palkittavaksi suunnitellun käytöksen ja palkkion vastaanottamisen välillä tehdä muitakin, jopa ei-toivottavia käytöksiä. Se oppii samalla yhdistämään myös tämän käytöksen vaadittavaan suoritukseen. Tennispallon tai makupalojen kaivaminen taskusta kestää, ja tänä aikana koira on jo ehtinyt siirtyä ohjaajan eteen odottamaan palkkiota tai kiinnittää huomionsa toiseen koiraan. Tämän ei-toivotun oppimisen estämiseksi on alettu käyttää äänimerkkiä osoittamaan oikeaa käytöstä. Sen jälkeen ohjaajalla on mahdollisuus viivyttellä palkkion toimittamisessa. Äänimerkin käytössä etuna on myös se, että sen voi antaa ohjaajan sijaan apuohjaaja. Tällöin koiranohjaaja itse voi keskittyä koiransa käyttäytymisen lukemiseen ja vain palkitsemiseen keskittymättä oikea-aikaisuuteen. Aloit-

televien koiranohjaajien olisi hyvä hyödyntää kokenutta kollegaa harjoituksissa apuna poimimassa äänimerkillä oikeat käytökset. Äänimerkki voi olla esimerkiksi klikkerillä tai suulla annettu naksahdus, pillin vihellys tai vain nopea sana "hyvä". Ohjaaja voi myös olla liian dominoiva koiralle, jolloin koira ei uskalla ottaa palkitsemista vastaan. Myös tässä apuohjaaja klikkerin kanssa voi olla ratkaisu. Ajoitusvirheet ovat yleisiä koulutuksessa ja palkkion ajoitusta olisi hyvä harjoitella aluksi ilman koira. (Pärssinen 2009, 156–157.)

Palkkion suunnalla voi myös vaikuttaa koiran käytöksen muotoon ja käytöksen vahvistamiseen. Palkkio tulisi antaa tarkasti siitä kohdasta, jossa koiran halutaan käytöstä suorittavan. Palkitsemiskohdan muutoksilla voi estää koira ennakoimasta ja hivuttautumasta kohti ohjaajaa odottamaan palkkiota. (Emt., 165.) Hajuerotteluharjoituksissa käytetään usein äänimerkkiä kertomaan oikeasta ilmaisusta. Tämä on myös koiralle merkki lähteä noutamaan makupalapalkkaa, joka voi olla heitetty koiran taakse tai joka voi löytyä kauempaa kauko-ohjaimella toimivasta palkkioautomaatista. Koiran hakiessa palkintoa on aikaa vaihtaa harjoitusvälineiden paikkaa, ja samalla koira nollaa itsensä uutta harjoitusta varten.

4

KONSTRUKTIVISTINEN OPPIMISKÄSITYS

Konstruktivistista oppimiskäsitystä kutsutaan myös uudeksi oppimiskäsitykseksi ja muunnelmaksi kognitivismista. Siinä tieto nähdään yksilön tai yhteisön rakentamana konstruktiona. Oppiminen on aktiivista kognitiivista toimintaa, jossa havaintoja tulkitaan ja uutta tietoa sovelletaan aiemmin opittuun ja koettuun. Näin oppija rakentaa jatkuvasti maailmankuvaansa. Konstruktivismissa esiintyy eri suuntauksia, ja yksi jako on tarkastella teorioita yksilöllisen tai sosiaalisen tiedon näkökulmista. (Säljö 1999, 54; Tynjälä 2002, 28, 37–45.) Sosiaalisesti konstruoidun tiedonmuodostuksen katsotaan olevan sosiaalinen ilmiö, eikä sitä voisi tarkastella irrallaan kulttuurisesta ja sosiaalisesta kehyyksestä. Oppimisessa sosiokulttuuriset lähestymistavat painottavat oppimista autenttisissa ympäristöissä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä. Tämän suuntauksen isänä pidetään neuvostoliittolaista L.S. Vygotskya. Konstruktivismissa oppiminen ei ole passiivista tiedon vastaanottamista, vaan se on oppimisprosessi, jossa oppija itse toimii aktiivisesti rakentaen omaa kuvaansa maailmasta. Oppijan aiemmin oppimat tiedot ovat perusta uuden oppimiselle. Konstruktivismissa sisäinen säätely on merkittävää ja se eroaa näin täysin behavioristisesta käsityksestä, jossa oppiminen nähdään tiedon siirtymisenä ulkoisesta tekijästä yksilöön. Behaviorismissa nähdään palkkion vahvistavan toivottua käytöstä, konstruktivismissa taas oppijasta itsestään riippuu minkälaisen arvon hän antaa eri vahvistekinoille. Oppijan motivaation säilyttämiseksi tulee palkkioiden liittyä itse oppimistehtävään eikä keskittyä kontrolloimaan toimintaa. (Siljander 2002, 209; Tynjälä 2002, 99.)

Sveitsiläinen J. Piaget on kuvannut konstruktivistista oppimisen teoriaa oppimisprosessin kannalta kahdella samanaikaisesti toimivalla prosessilla: akkomodaatiolla ja assimilaatiolla. Assimilaatiossa oppija liittyy aiemmin opittuihin taitoihin uusia kokemuksia. Akkomodaatiossa taas uusi tieto muuttaa aiempia tietorakenteita jos assimilaatio ei ole mahdollista. Akkomodaatio voi tapahtua myös siten, että oppija huomaa aiemmat tietonsa ja käyttäytymismallinsa epätarkoituksenmukaisiksi. (Siljander 2002, 202–210.) Tähän perustuu aikuiskoulutuksessaakin tarve päivittää osaamistaan ja tarvittaessa muuttaa jo rutiineiksi muodostuneita käytänteitä. Uudistavan oppimisen avaintekijä on juuri muutos. (Ruohotie 2000, 17.)

Sosiaalisen konstruktivismin oppimiskäsityksessä painotetaan yhteisöllisiä tekijöitä yksilön tiedonrakentamisessa. Siinä oppiminen nähdään yhteisenä sosiaalisena prosessina, jossa yksittäiset tahot vuorovaikutuksessa toistensa kanssa luovat ympäristöstään merkityksiä. Tieto rakentuu sosiaalisesti ja kulttuurisesti ihmisten aktiviteettien kautta. (Kim 2010, 55–58.)

4.1 Sosiaalisen oppimisen teoria

Koirilla mallioppimista on käytetty esimerkiksi paimenkoirien koulutuksessa. Nuori koira oppii seuratessaan mukana kokeneen koiran paimennusta. (Coren 2003, 227.) Poliisikoirien koulutuksessa samoin ohjaajalla kasvamassa oleva nuori koira oppii vanhemmalta koiralta käyttäytymismalleja erilaisissa tilanteissa ja tällä tavoin voidaan myös motivoida ja innostaa koira. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan ihmisetkin oppivat seuraamalla ja matkimalla toistensa käyttäytymistä. Tällä tavoin oppimisen on todettu olevan nopeampaa kuin yrityksen ja erehdyksen kautta tapahtuen. (Bandura 1971.) Teoria hyödyntää niin kognitiivisia kuin behavioristisiakin näkemyksiä. Käyttäytyminen ja sen muutokset ovat sosiaalisen oppimisen teoriassa vuorovaikutusprosessia, jossa itesesäätelyprosessit, symboliset prosessit ja mallioppiminen ovat keskeisiä elementtejä. Ihminen kykenee käyttämään symboleja eri käytösten vertailuun ja todellisuuden jäsentämiseen suorittamatta itse tekoja. Säännöt, uskomukset ja arvot symbolisilla merkityksillään ohjaavat ihmisen käyttäytymistä. (Ruohotie 2000, 115–117.)

Poliisikoiranohjaajien koulutuksessa sosiaalisella oppimisella on suuri merkitys. Koiranohjaajat työskentelevät useamman koiranohjaajan niin sanotuissa koiraryhmissä omissa poliisilaitoksissaan. Ryhmä harjoittelee usein yhdessä, vaikka työvuorossa monesti on vain yksi tai muutama koirapartio kerrallaan poliisin kenttäpartioiden lisäksi. Esimiehenä koiraryhmää johtaa kokenut koiranohjaaja, jonka mielipiteillä on vaikutusta koko ryhmän koulutusmenetelmiin. Koulutuksessa olevat uudet koiranohjaajat oppivat koirankäyttöä ja koulutusta seuraamalla ryhmän harjoittelua ja suorittamalla samalla harjoitteita muiden silmien alla omalle koiralleen. Banduran (1971) mukaan yksilön toimintaa voidaan selittää itesesäätelyprosesseilla. Itsesäätelysyklissä on kolme osaa; motivaatio, tahtotila ja itsereflektio. Ne kaikki ovat herkkiä ympäristön palautteelle. Yksilö toimii siis jossain sosiaalisessa viitekehyksessä, jonka tulkinnat vaikuttavat hänen käyttäytymiseensä.

Nykyään Uusia koulutusmenetelmävariaatioita saapuu Suomeen ulkomaisten kollegoiden kautta ja omien innovaatioiden seurauksena. Koirat ovat kuitenkin yksilöitä ja kaikki menetelmät eivät sovellu suoraan jokaisen käyttäväksi. Mallioppiminen on koirankoulutuksessa erittäin hyvä oppimismuoto, mutta se tarvitsee ehdottomasti rinnalleen teorialähtöisyyttä ja diskurssia. Jotta symbolisia

prosesseja voidaan hyödyntää, on ohjaajan hallittava teoriassa koulutuksensa tavoite ja suunniteltava harjoitus etukäteen.

5

UUDISTAVA OPPIMINEN JA AMMATILLILLEN KASVU

Mezirowin uudistavan oppimisen teorian peruskäsitteitä ovat muutos ja itsereflektio. Teoria on saanut vaikutteita Freireltä. Uudistavan oppimisen teoria keskittyy lähinnä oppimisen kognitiivisiin prosesseihin eikä niinkään oppijan ominaispiirteisiin. Itsereflektio on prosessi, jolla voidaan kriittisesti arvioida tavoite tulkita ja määritellä jokin kokemus. Sen edellytys on oman sisäisen toiminnan tunteminen ja tiedostaminen sekä omien motiivien tarkastelu. Uudistavaan oppimiseen liittyy substanssin ja käytäntöjen tunteminen, mutta myös uuden tietoperustan luominen ja toimintakäytäntöjen kehittäminen. Kriittinen reflektio avaa tietoisuutta muutostarpeelle ja uudistukselle, ja sen edistäminen on aikuiskoulutuksessa opettajan velvollisuus. (Ruohotie 2000, 183–186.)

Mezirowin mukaan kokemuksen ymmärtäminen on merkityksen antamista, tietynlaisen tulokinnan luomista siitä. Myöhemmin käyttäessämme tätä tulkintaa päätöksenteossa merkityksen antaminen onkin muuttunut oppimiseksi. Oppiminen on prosessi, jossa jonkin kokemuksen merkitys tulkitaan uudelleen. Tässä prosessissa ajatteluumme ja havaintoihimme vaikuttavat paljolti tottumukset ja oletukset. Aikuiskoulutuksessa merkityksenannon tottumukset ovat keskeisessä roolissa. (Mezirow 1998, 17.) Uudistava oppiminen tarkastelee toiminnan syitä ja seurauksia, ei itse toiminnan tapaa. Uudistava oppiminen on prosessi, joka voi saada alkunsa omien lähtökohtien reflektoinnista, ja sitä voi tapahtua niin kommunikatiivisen kuin instrumentaalisenkin oppimisen alueella. (Emt., 30–36.) Prosessi käynnistyy tavallisesti jonkin kriisin tai ongelman seurauksena. Kriittistä reflektiota seuraa diskurssi ja sen jälkeen itse toiminta. Toiminnan laatu vaihtelee ongelman luonteesta riippuen. Diskurssin käyttö koulutusympäristössä joko pareittain tai ryhmissä on ensiarvoisen tärkeää. (Ruohotie 2000, 189.)

Suomessa poliisiorganisaatio on suuri ja muutokset monellakin saralla hitaita. Nyt kuitenkin uudistava oppiminen on nähtävissä myös Poliisiammattikorkeakoulun tutkinnonuudistustyössä. Tarve muuttaa sinänsä hyvin toimivaa koulutusta on lähtenyt liikkeelle Bolognan prosessista ja eurooppalaisen korkeakoulutuksen yhtenäistämistä. (Poliisin tutkintokoulutuksen kokonaisuudistus 2012, 29; European Commission 2010, 10.) Erilaiset oppijat nähdään mahdollisuutena, samoin vaihtelevat oppimisympäristöt. Tämä sama kehitys on nähtävissä poliisikoiratoiminnassa. Teknolo-

gia tarjoaa toinen toistaan erikoisempia mahdollisuuksia suunnittelu- ja dokumentointityöhön ja tuo maailman entistä lähemmäksi mahdollistamalla nähdä erilaisia koulutusharjoitteita muualta maailmasta. Suomi on ollut ja on edelleen maailmalla korkealle arvostettu poliisikoiratoiminnan saralla, mutta sen tietyillä osa-alueilla vanhoillisuus on jäänyt elämään ja vasta aivan viime aikoina on alettu ymmärtää uudistumisen tarve. Poliisikoirien koulutuksessa herätys uudistavaan oppimiseen on siis tapahtumassa. Diskurssi on meneillään jo muutostarpeen hyväksyneiden ohjaajien kesken, ja se tulee laajenemaan muutostarpeen havaitseviin ohjaajiin, jotka vielä ovat kriittisen reflektion vaiheessa. Ratkaisevassa asemassa on Poliisiammattikorkeakoulun poliisikoiralaitos ja sen tulevat linjanvedot uudistuvasta koulutuksesta.

Ammatillinen kasvu on prosessi, jossa yksilön ammatilliset ominaisuudet ja valmiudet kehittyvät jatkuvasti läpi elämän. Siihen kuuluvat ammattietiikan omaksuminen ja ammatti-identiteetin syntyminen. (Benner 1993, 19–25.) Poliisikoiranohjaajaopiskelijoille ammattietiikkaa pyritään kasvattamaan poliisikoiralaitoksen ensimmäisiltä kursseilta alkaen. Ohjaajat monesti kokevat suuren yleisön silmissä olevansa koira-alan ammattilaisia heti ensimmäisen koiran saatuaan, vaikka itse ymmärtävät olevansa vasta koiranohjaajauransa alussa. Heiltä kysytään koirankoulutusneuvoja ja vinkkejä koiraharrastukseen. Usein kuitenkin he itse olisivat neuvojen tarpeessa. Aloittelijasta ammattilaiseksi ja asiantuntijaksi on jokaisella pitkä matka. Kokeneen poliisin identiteetti heillä kuitenkin on jo koiranohjaajakoulutukseen hakeutuessaan. Tämä saattaa joskus aiheuttaa ristiriitoja. Nokelainen (2013) toteaa yksilön halun oppia ja kehittyä olevan kiinteä osa ammatillista kasvua. Yksinään työkokemus tai ikä ei tee yksilöstä asiantuntijaa työssään, vaan siihen tarvitaan jatkuvaa kykyä ja halua itsensä kehittämiseen. Tämä halu on tämän päivän poliisikoiranohjaajilla selvästi näkyvissä.

6

POLIISIKOIRATOIMINTA SUOMESSA

Poliisikoiratoiminnan katsotaan alkaneen Suomessa vuonna 1906, jolloin Helsingin poliisilaitokselle hankittiin kaksi koira koulutettaviksi poliisikoiriksi. Ensimmäinen yritys ei kuitenkaan vielä tuottanut haluttua tulosta, mutta Saksasta vuonna 1909 tuodut neljä koira onnistuivat tehtävässään Suomen poliisikoirien kantavanhempina. Saksanpaimenkoira Hektor von der Volmeburg on Suomen ensimmäinen poliisikoira. Vielä tänä päivänä se vartoi täytettynä Hämeenlinnan Rinkelinmäellä poliisikoiralaitoksen tiloja.

Poliiseja koirien taitojen hyödyntäjiksi alettiin kouluttaa koirankuljettajakursseilla. Suomen itsenäistyttyä aloitti toimintansa Valtion poliisikoulu, jonka yhteydessä alkoi toimia myös poliisikoirankuljettajakoulu. Myöhemmin koirien käytön lisääntyessä perustettiin Imatran Vuoksenniskalle Valtion poliisikoirasiittola ja koirankuljettajakoulu. (Tervämäki 2002, 7–13.)

6.1 *Poliisikoiralaitos*

Valtion poliisikoiralaitokseksi muutettu Valtion poliisikoirasiittola ja koirankuljettajakoulu muutti varta vasten rakennettuihin tiloihin Hämeenlinnan Rinkelinmäelle vuonna 1927. Siellä poliisikoiralaitos toimii yhä tänä päivänäkin hyvin pitkälle perinteitä kunnioittaen. Organisatorisesti poliisikoiralaitos muutettiin ensin vuonna 1996 Tampereella sijaitsevan Poliisikoulun ja sittemmin Poliisiammattikorkeakoulun alaisuuteen. (Emt., 17–58.)

Poliisikoirien koulutus ja poliisikoiralaitoksen tehtävät ovat säilyneet vuosikymmeniä pääosin samanlaisena. Poliisikoiralaitos hankkii koirat poliisin käyttöön ja kouluttaa poliisikoiranohjaajat. Poliisikoiralaitoksen tehtävänä on myös kehittää poliisikoiratoimintaa sekä seurata koirien koulutuksen tasoa ja ohjaajien ammattitaitoa. Poliisikoiralaitoksen yli seitsemän hehtaarin alueella sijaitsee koiratalli, luokka- ja majoitusrakennus, toimistotiloja, koulutusalueita, harjoitusrakennus ja -telineitä. Koiratallissa koirapaikkoja on 41. Poliisikoiralaitoksella henkilökuntaa on yhteensä 13 henkilöä. (Poliisikoiralaitos.)

Poliisikoiralaitoksella työskentelee seitsemän kouluttajaa, joka kaikki ovat taustaltaan poliiseja ja ovat suorittaneet ammatillisen opettajakoulutuksen tutkinnon. Lisäksi he kaikki ovat suorittaneet poliisikoiranohjaajan koulutuksen ja työskennelleet operatiivisissa tehtävissä kouluttamiensa poliisikoirien kanssa.

6.2 Poliisikoiranohjaajan koulutus

Poliisikoiranohjaajia on nykyään Suomessa noin 230. Jokaisella ohjaajalla on ohjattavanaan yksi poliisikoira tai kaksi, mikäli ohjaajalla on pentukoira kasvamassa ja oppimassa eläkkeelle siirtyvän koiran rinnalla. Ohjaajat kouluttavat kukin oman koiransa poliisikoiralaitoksen opettajien ohjauksessa lähiopetuksessa sekä itsenäisesti ja etäopintoja suorittamalla puolentoista vuoden aikana. (Poliisikoiralaitos.) Ohjaajat työskentelevät koiraryhmän jäsenenä lähijaksojen välillä ja käyttävät koira senhetkisen koulutustason mukaisilla tehtävillä.

Poliisilaitokset valitsevat koiranohjaajiksi koulutettavat poliisit. Tehtävään halukkailla tulee poliisin peruskoulutuksen jälkeen olla työkokemusta vähintään kahden vuoden ajalta ja fyysisen kunnon tulee olla hyvä. Niin ohjaajalla itsellään kuin perheessäkään ei saa olla eläinallergiaa ja perhetilanteen tulee muutenkin mahdollistaa koiran pito. Etenkin ensimmäisten vuosien aikana koiran koulutus ja myöhemminkin ylläpitokoulutus vie ohjaajan vapaa-ajastakin suuren osan. Myös tämä on otettava huomioon poliisikoiranohjaajan uraa ajateltaessa. Monet koiranohjaajat ovatkin jo entuudestaan koiraharrastajia, joille koirat ovat samalla elämäntapa.

6.3 Poliisikoirien erikoiskoulutus

Suomessa poliisikoirat ovat joko moneen tehtävään koulutettuja partiokoiria tai yhteen erikoisalaan keskittyviä erikoiskoiria. Erikoiskoirat toimivat yksinomaan omalla erikoistumisalueellaan, kuten huumaus- tai räjähdysaineiden, palavien nesteiden, rahan tai vainajien etsinnässä tai ihmisen ominaishajuun perustuvassa hajutunnistuksessa. Partiokoirat puolestaan saavat koulutuksen hallittavuuteen, jäljestämiseen, voimankäyttöön, henkilöetsintään sekä esine- ja rikospaikkaetsintään. Lisäksi partiokoirille opetetaan jokin erikoiskoulutusalue. Näitä ovat huumausaineiden, räjähdysaineiden, vainajan hajun, rahan tai palavien nesteiden etsintä.

Yleisimmät poliisin käyttämät koirarodut ovat alusta alkaen olleet muuallakin maailmalla hyväksi havaittu saksanpaimenkoira ja myöhemmin yleistynyt belgianpaimenkoira malinois. Erikois-

koiriksi koulutetaan näiden lisäksi myös metsästysrotuisia koiria, kuten englanninspringerspanieleja, sileäkarvaisia noutajia, labradorinnoutajia ja nyt myös parsonjackrussellinterrieri. Rotu ei ole itseisarvo, vaan viime kädessä yksilön ominaisuudet ratkaisevat koiran soveltuvuuden poliisikoiran työhön. Myös monirotuiset ja rekisteröimättömät koirat voivat toimia menestyksekkäästi työssä. Hyvistä yksilöistä kilpailevat muutkin koiria käyttävät viranomaiset ja siviiliharrastajat. Toivottavien ominaisuuksien lisäksi hyvä terveys on tärkeä kriteeri poliisikoiran valinnassa. (Poliisikoiralaitos.)

Suomessa poliisikoirien työtehtävistä suuri osa on juuri hajuaistin hyödyntämistä. Koiraa ei voi pakottaa haistamaan, vaan työskentely on tehtävä sille mielekkääksi. Koiran motivointi yksilöstä riippuen on ollut koulutuksen punainen lanka alusta alkaen. Erilaisia koulutusmenetelmiä on käytetty muun muassa hyödyntäen koiran luontaista halua etsiä ja saalistaa. Koira oppii toistojen, erilaisissa ympäristöissä tehtyjen harjoitusten ja mieluisan palkinnon avulla innokkaasti etsimään sille koulutettua hajua ja ilmaisemaan sen ohjaajalle. Mikään koira ei aina ole täysin varma työskentelyssään. Koiran miellyttämisen halu ja mahdollisesti liian korkealle nouseva stressitila voi aiheuttaa virheilmaisuja. Onkin alettu miettiä keinoja vähentää virheilmaisuja ja näin parantaa tuloksia, vähentää koiran stressitilaa ja säilyttää koira työkuntoisena pidempään. Tämä on näin myös taloudellinen näkökanta. Eri koirarotujen välillä käytännön työssä on havaittu olevan eroja niin stressiherkkydessä kuin ohjaajanmiellyttämishalussakin. Silti poliisikoirilta vaadittavat monipuoliset ominaisuudet pakottavat monesti kompromisseihin sopivien rotujen valinnassa. Uusien koulutusmenetelmien myötä toivotaan rotukirjon laajentuvan kenties uusiinkin rotuihin. Tämä puolestaan voisi tuoda helpotusta nykyiseen tilanteeseen, jossa hyvistä ja sopivista koirayksilöistä on suurempi kysyntä kuin tarjonta.

Erikoiskoulutuksessa koiralle opetetaan ensin etsittävä haju ja koulutuksen edetessä vaikeusastetta kasvatetaan lisäämällä harjoitukseen häiriöhajuja ja epäpuhtauksia sekä eri ihmisten hajuja ja muita häiriötekijöitä. Työssä koiran on kyettävä löytämään ja ilmaisemaan sille opetetut hajut ja mahdollisesti sen johdannaiset joskus jopa hyvinkin vaativissa olosuhteissa. Esimerkiksi palavat nesteet ja huumausaineet saattavat esiintyä erilaisina yhdisteinä kuin alun perin koiralle on opetettu. Tietyt puhtaat hajut opittuaan koira monesti kykenee ilmaisemaan myös näistä komponenteista johdettuja yhdisteitä.

7

TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS

Kuvaan työssäni yhtä verrattain tuoretta koulutusmenetelmää poliisikoirien erikoiskoulutuksessa ja perustan sen käytön edellä käsiteltyihin oppimisteorioihin. Olen kiinnostunut koiranohjaajan ammatillisesta kasvuprosessista ja uudistavasta oppimisesta. Mezirowin uudistavan oppimisen teorian mukaan ammatillisen osaamisen ylläpito käynnistyy kriittisten tapahtumien käynnistämänä oppimaan uutta (Ruohotie 2000, 183–189). Tässä on nähtävissä myös samankaltaisuutta Piaget'n skeemojen päivittämisen kanssa (Siljander 2002, 202–210). Haluan tutkia koiranohjaajien käsityksiä omasta oppimisestaan koirankouluttajana. Haluan selvittää kuinka merkittävänä koiranohjaajat ymmärtävät ja kokevat operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytön poliisikoirien erikoiskoulutuksessa nyt ja tulevaisuudessa.

7.1 Tutkimuskysymykset

Keskeinen tutkimuskysymykseni:

- Miten positiivisen vahvistamisen käyttö on vaikuttanut koiranohjaajan omaan ajatteluun koirankoulutuksesta ja omasta oppimisestaan?

Tarkentavia kysymyksiä:

- Millaisia käsityksiä poliisikoiranohjaajilla on positiivisen vahvistamisen menetelmästä poliisikoirien koulutuksessa?
- Miten menetelmää ja sen koulutusta tulisi kehittää?

7.2 Fenomenografinen tutkimusote

Fenomenografinen tutkimusote on kiinnostunut ihmisen oppimisesta ja tutkittavan ilmiön ymmärtämisestä (Rissanen 2003, 23; Gröhn 1993, 5). Fenomenografia on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä, joissa tarkastelun kohteena ovat ihmisten käsitykset jostakin asiasta (Metsämuuronen 2006, 108). Fenomenografia on koko tutkimusprosessia ohjaava tutkimussuuntaus eikä pelkästään tutkimus- tai analyysimenetelmä (Huusko & Paloniemi 2006). Siinä pyritään löytämään erilaisia tapoja ilmiön ymmärtämiseksi (Tynjälä 2000, 13). Ference Martonia pidetään fenomenografinen tutkimusotteen kehittäjänä. Menetelmän painopiste on ollut juuri pedagogisessa oppimistutkimuksessa. (Kroksmark 2007.) Rissanen (2003) toteaa väitöskirjassaan, että oppiminen ja kokemukset ovat yhteydessä siihen kontekstiin ja ryhmään, jossa oppiminen tapahtuu. Tutkija voi oppia itsekin uutta huomatessaan, miten muut ihmiset ymmärtävät tutkittavan ilmiön. (Rissanen 2003, 23; Gröhn 1993, 25.) Fenomenografian valitsin tutkimussuuntaukseksi työhöni, sillä tutkimuksen kohteena ovat juuri koiranohjaajien erilaiset käsitykset tästä koulutusmenetelmästä.

Fenomenografinen tutkimus perustuu käsitykseen ihmisen ajattelun ja tietyn ilmiön suhteesta. Käsitys on kuitenkin dynaaminen, nopeastikin muuttuva ilmiö. Käsitys on mielipidettä voimakkaampi ilmiö, konstruktio, jonka varaan yksilö rakentaa informaatiota uudesta asiasta. (Syrjälä et al. 1994, 116–117.) Käsitys on siis kokemuksen ja ajattelun avulla muodostettu kuva jostakin ilmiöstä. Fenomenografia nojaa usein empiiriseen aineistoon, josta tehdään päätelmiä ja laaditaan kuvaus. Fenomenografinen tutkimus etenee vaiheittain. Tulkinta ja merkitysten jäljittäminen tapahtuvat usealla tasolla samanaikaisesti. Analyysin jokainen vaihe vaikuttaa sitä seuraaviin valintoihin. Ilmiön osien luonne riippuu kokonaisuudesta, ja siksi empiirisiä havaintoja käsitellään aina suhteessa jo ilmiöstä muodostuneeseen kokonaiskuvaan. Tutkimuksessa ei kuitenkaan jäädä yksittäisiin tapauksiin, vaan tavoitteena on niiden avulla muodostaa kokonaisuus. (Huusko & Paloniemi 2006, 166.)

Fenomenografinen aineiston analyysi etenee pääpiirteittäin seuraavien Uljensilta (1989) mukailtujen vaiheiden mukaan (vrt. Metsämuuronen 2006, 109):

1. Tutkija rajaa jonkin ilmiön tarkastelun kohteeksi, osin teoreettisesti, osin empiirisesti.
2. Tutkija perehtyy teoreettisesti tarkasteltavaan ilmiöön.
3. Tutkija tekee haastattelut kyseiseen ilmiöön liittyvistä ihmisten käsityksistä.
4. Tutkija analysoi tekstit havaintojen ja teoreettisten ajatusten vuoropuheluna.
5. Tutkija luo analyysin tuloksista kategorioita tai merkitysluokkia.

Sorrell & Redmont (1995) esittävät että fenomenografinen analyysimenetelmä pyrkii antamaan elävän kuvan haastateltavasta, ei niinkään luomaan teoriaa: "Living a life is listening to each others stories." (ks. Kokko 2000, 67). Työni tarkoituksena on kuitenkin aineiston perusteella nousta näistä tapauksista koko ilmiötä koskevan kokonaisuuden kuvaamiseen.

7.3 Vastaajat ja aineiston kuvaus

Suomen poliisikoiranohjaajista suuri osa käyttää yhä perinteisiä poliisikoirankoulutusmenetelmiä eikä tunne operanttia ehdollistamista lainkaan tai tuntee vasta hyvin vähän. Menetelmä herättää myös paljon tunteita ja mielipiteitä, myös niissä joilla omakohtaista kokemuspohjaa ei ole. Päädyin keräämään materiaalia tutkimukseeni vain sellaisilta poliisikoiranohjaajilta, joilla oli jo kokemusta operantista ehdollistamisesta ja positiivisesta vahvistamisesta, mutta jotka ovat aiemmin kouluttaneet myös perinteisimmillä menetelmillä joko virkakoiraa tai siviilikoiriaan. Aineiston olen kerännyt yhdeksältä henkilöltä. Vastaajat ovat kaikki suorittaneet poliisikoiranohjaajan opinnot. Poliisikoiralaitoksen opettajia vastaajista on neljä henkilöä, ja muut viisi ovat kentällä työskenteleviä poliisikoiranohjaajia. Kaikki ovat itse kouluttaneet työkoiransa.

Vastaajista naisia on yksi, miehiä kahdeksan. Heidän fyysinen ikänsä vaihtelee 35 ja 60 vuoden välillä, mutta koirankoulutuskokemuksensa puolesta he muodostavat melko homogeenisen ryhmän. Heistä jokaista voi kutsua oman alansa asiantuntijaksi jo koirankoulutuskokemuksensa ja työssä saavutettujen tulosten perusteella. Yhdellä vastaajista on vasta ensimmäinen virkakoiransa, mutta hänellä on kokemusta siviilikoirien koulutuksesta. Muilla vastaajilla on vähintään toinen virkakoiran ohjattavanaan. Vastaajat esiintyvät anonymeinä, eikä heidän henkilötietojaan tallenneta.

Vastaajien pohjatiedot oppimistorioista vaihtelivat melko paljon. Samoin terminologia ei kaikille ollut yhtä tuttu kuin toisille. Akateemista tutkintoa ei ole kenelläkään vastaajista. Silti vastauksista välittyi aito kiinnostus ja innostus sekä ammattimainen ote niin koulutukseen kuin suhtautumiseen eläimen kanssa työskentelyyn.

Valitsin aineistonkeruun tavaksi strukturoidun teemakyselyn sähköpostilla toteutettuna. Tämä oli haastattelua perustellumpi vaihtoehto pitkien välimatkojen vuoksi. Vastaajat saattoivat näin vastata itselleen parhaiten sopivana ajankohtana. Teemoittelin aiheet ja esitin niiden mukaan tarkentavia kysymyksiä ja varasin mahdollisuuden myös vapaaseen kerrontaan. Halusin täydentää aineistoa myös kahdella asiantuntijahaastattelulla. Sähköpostikyselyitä lähetin kaiken kaikkiaan 16. Sain vastauksia yhteensä yhdeksän. Määräajan jälkeen sain vielä kaksi vastausta, mutta niitä ei ollut enää mahdollista mahduttaa aikataulullisesti mukaan työhöni. Lisäksi kaksi koiranohjaajaa vastasi, että

aihe tuntuu liian hankalalta ja jätti siksi kyselyyn vastaamatta. Olisin toivonut saavani vastauksen kaikilta poliisikoiralaitoksen seitsemältä opettajalta, mutta toiveeni ei siltä osin toteutunut.

Asiantuntijahaastattelut suoritin itse kahtena päivänä. Toinen haastattelu tehtiin poliisikoiralaitoksella, toinen omassa kodissani. Vain yhden haastattelijan käyttö lisäsi Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 184) mukaan luotettavuutta vähentäen virhelähteitä. Analyysivaiheessa olisi mahdollista käyttää toista tutkijaa lisänä, mutta näin verrattain pienen aineiston ollessa kyseessä oli perusteltua suorittaa sekin itse. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Haastateltavat esiintyivät rentoina ja vastasivat innostuneina teemojen mukaisesti ja teoriaosuutta käsittelevin kysymyksiin. Nauhoitin haastattelut ja tein lisäksi muistinpanoja. Varmistin haastattelujen aikana teknisten välineistön toimivuuden.

7.4 Aineiston analyysi

Luin useaan kertaan huolellisesti läpi kaikki saamani vastaukset sekä litteroidut nauhoitetut haastattelut. Pyrin sisäistämään vastaukset. Aineistoa kertyi yhteensä 26 sivua. Tässä vaiheessa huomasin, etteivät kaikki vastaajat olleet aivan yksiselitteisesti ymmärtäneet kaikkia kysymyksiä. Tämä aiheutti aluksi ongelmia myös aineiston teemoittelussa. Mikäli olisin käyttänyt haastattelua ainoana aineistonkeruumenetelmänä, olisin haastattelutilanteessa voinut tarkentaa kysymyksiä ja kenties näin saanut selvemmin vastauksia esittämiini kysymyksiin. Nyt osa kirjallisista vastauksista jäi hieman epäselviksi ja päätin jättää ne aineistosta pois. Keräämällä aineiston pelkästään haastattelemalla olisin voinut saada mukaan myös ne vastaajat, jotka nyt kieltäytyivät vastaamasta vedoten vaikeaan aiheeseen. En kuitenkaan katsonut voivani hylätä jo saamiani vastauksia ja vaihtaa aineistonkeruumenetelmää, sillä se olisi ollut epäkunnioittavaa jo vastanneita henkilöitä kohtaan. Heidän kirjalliseen vastaamiseen käyttämänsä aika olisi silloin mennyt hukkaan.

Tein koosteen vastauksista ja haastatteluista ensin teemojen mukaan. Aloin manuaalisesti luoda haastattelu-teemojen mukaisia merkitysluokkia ja käsittelin vastauksia teema kerrallaan. Sijoitin vastaukset teemoiteltujen merkitysluokkien sisään. Pyrin tarkastelemaan aineistosta esille nousevia yhteisiä piirteitä kuten myös toisistaan poikkeavia mielipiteitä ja tulkitsemaan tuloksia suhteessa teoriakirjallisuuteen. (Eskola 2001, 179–201.) Tieteellisen tutkimuksen tulee keskustella myös alan aiempien tutkimusten kanssa sekä osallistua teoreettiseen pohdiskeluun (Syrjälä et al. 1944, 128). Omasta aiheestani aiemmat tieteelliset tutkimukset puuttuvat ja se oli myös yksi syy verrattain arankin, mutta ajankohtaisen aiheeni valintaan. Teoriataustaa kuitenkin pyrin kuvaamaan eri lähtökohdista ja näin rakentamaan pohjaa tutkimukseni linjaukselle. Koulutusmenetelmiä on

tutkittu paljon, samoin toki oppimista, mutta virkakoiranohjaajien tai ylipäänsä koiranohjaajien tai kouluttajien käsityksistä ei juuri ollut saatavilla tutkimustietoa. Juuri ilmestynyt Deldalle & Gaunet (2014) tutkimus vertaa kuitenkin kahden eri koulutusmenetelmän vaikutuksia koirien hyvinvointiin. Tutkimuksessa verrattiin positiivisesti vahvistamalla ja negatiivisesti vahvistamalla kahdessa eri koirakoulussa koulutettuja koiria. Myös tuoretta julkaisua ongelmaperusteisesta oppimisesta (Heikkinen 2014) ja oppimisesta käytännön yhteisössä (Jantunen 2013) hyödynsin työni tulososiossa.

Valitsin aineistosta tuloksiin esitettäväksi kuvaavia sitaatteja ja käytän niitä tietoisesti melko paljon. Niillä pyrin saamaan tutkittavien oman äänen kuuluvin ja perustelemaan tekemäni tulkinnat. Vastaajien henkilöityminen ei ollut mitenkään tarpeellista työni kannalta, joten sitaateissa vastaajat esiintyvät vain numeroina.

Laadullinen analyysi ei pyri niinkään selittämään, vaan ymmärtämään (Syrjälä et al. 1994, 126). Tämä ohjenuoranani pyrin tulkitsemaan aineistoani ja kokoamaan johtopäätöksiä työstäni. Pyrin ymmärtämään yksilöiden käsityksiä, en hakemaan syitä niihin. Tein johtopäätöksiä käsitysten johdattamana etsiessäni ehdotuksia menetelmän parempaan hyödynnettävyyteen tulevaisuudessa.

Halusin selvittää, kuinka operatiivisen ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käyttö ovat vaikuttaneet koiranohjaajan omaan ajatteluun koirankoulutuksesta ja hänen omasta oppimisestaan ja miten tulevaisuudessa tulisi jatkaa menetelmän käyttöä. Tutkimustulokset esitän nyt valitsemieni teemojen mukaan.

8.1 Tietoa on saatavana, mutta kuinka sitä osaisi suodattaa

Ensimmäisenä käsittelen teoriaa ja sen ymmärtämisen tärkeyttä. Useimmat vastaajista pitivät merkittävänä niitä tosiseikkoja, että koulutusmenetelmän menestyksellä käyttö rakentuu teoriapohjan ymmärtämisestä sekä ohjaajan mekaanisten taitojen hallitsemisesta. Heidän mukaansa molempien kehitystä tulisi tukea, sillä pelkästään toisen hallitsemisella ei menestystä voi syntyä. Erilaisia op-paita ja kirjoja on paljon saatavilla, niistä useat englannin kielellä kuten tieteelliset julkaisutkin aiheesta. Se vaikeuttaa vastaajien mielestä kirjatiedon ja tutkimusten lukemista. Lisää luotettavaa tietoa menetelmistä kaipaavat kuitenkin lähes kaikki vastaajista. Osa peräänkuuluttaa myös koti-maista tieteellistä tutkimusta aiheesta. Myös lähdekritiikki nousi esiin. Etenkin ulkomaisten kirjojen tarjonta on vastaajien mielestä kirjavaa ja vaikeus on osata erottaa laadukkaat teokset massasta. Bradshaw'n (2013, 19) mukaan koiratiede voi selittää ihmisille miten koirat tulkitsevat ja kokevat ympäröivän maailman ja se voi muuttaa käsityksiämme koiran psyykestä. Hän kuitenkin myöntää, että uusimpia koirien käyttäytymistä koskevia tutkimuksia on julkaistu lähinnä vaikeaselkoisina tieteellisinä teksteinä.

Internetin koetaan olevan merkittävässä tiedonvälittäjän roolissa. Osa vastaajista etsii sieltä tutkimustuloksia, osa lukee keskustelupalstojen keskusteluja ja jopa vaihtaa kokemuksia toisten kanssa. Koira-alan lehdissä on usein tietoa myös operantista ehdollistamisesta ja positiivisesta vahvistamisesta. Ne vastaajat, joilla perheessä joku muu harrasti siviilikoiran kanssa, kertoivat lukevan-sa alan lehtiä ja saavansa tietoa paljon myös siviilipuolen harrastajilta. Siellä kiinnostus uuden op-pimiseen vaikutti vastaajien mielestä olevan suurempaa kuin poliisissa. Oppimisteorioiden koulutus ja niiden ymmärtämisen tarpeellisuus jakoi mielipiteitä. Vastauksista ei juuri käynyt ilmi perusteluja

siihen, miksi osa vastaajista ei katsonut teoreettisen viitekehyksen sisäistämistä merkittäväksi koulutuksen kannalta. Tein johtopäätöksen, että se osa vastaajista, joka ei katsonut sitä tarpeelliseksi opiskella, ei ehkä täysin tiedostanut, mitä oppimisteorioilla varsinaisesti tarkoitettiin ja mihin niiden ymmärtämisellä tähdättäisiin ja miten niitä voisi hyödyntää. He kertoivat menestyneensä koiranlukutaidollaan ja kouluttavansa koiraan intuition perusteella. Tämä on varmasti pitänyt paikkansa, mutta olisivatko he vielä menestyksekkäämpiä hallitessaan vankan teoriapohjan ja omatessaan näin laajemman menetelmäkirjon hyödynnettäväksi erilaisten koirayksilöiden koulutuksessa? Seuraavan koiran kanssa saattaa tulla eteen tilanne, jossa yksilö osoittautuu hyvin erityyppiseksi kuin edellinen onnistuneesti koulutettu. Ne vastaajat, joilla oli jo jotain teoriataustaa hallussaan, korostivat teorian ymmärtämisen tärkeyttä, ja osa totesi, ettei vielä tiedä riittävästi. Teoriatietoa kaivattiin niin koiran kuin ihmisenkin oppimisesta.

Mitä parempi koirayksilö, sitä helpompaa yleensä on sitä kouluttaa tietämättä mitään oppimisteorioista. Pelkästään apinoimalla muiden suoritteita saadaan välttämätvä lopputulos, vaikka ohjaaja ei ymmärtäisi miksi..., mutta heti ongelmatilanteissa olisi suuri apu ymmärtää niin koiran kuin ohjaajankin käyttäytymistä ja oppimista.(H1)

Olen seurannut ohjaajia vuosien varrella ja huomannut että samalla ohjaajalla on aina saman oloinen koira samoine plussine ja miinuksineen, noin karkeasti ottaen. Jokainen voi kohdallaan miettiä mistä moinen johtuu. Kuulostaa varmasti hassulta, mutta mielestäni voidaan keskittyä lähinnä ihmiseen tässä koulutusasiassa.(H8)

Termistö ei ole ollut tuttu ennen poliisikoiralaitoksen peruskurssin opetusta. Tosin käytännössä on tullut opetettua koiraan tietämättään itse, että käyttää operanttia ehdollistumisesta. Olen myös tutustunut operanttiin ehdollistumiseen sittemmin nettissä.(H5)

Useamman vastaajan mielestä uusien menetelmien käyttö vaatii säännöllistä koulutusta koiranohjaajille ja poliisikoiralaitoksen henkilökunnalle. Myös poliisikoiralaitoksen henkilökunnan roolia roolimallina korostettiin ja uskottiin sieltä lähtevän positiivisen viestin kokeilla uutta perinteisen koirankoulutuksen sijaan tai rinnalla. Useampi vastaaja korosti positiivisen esimerkin kannustavan jatkamaan, ja mikäli kurssilla poliisikoiralaitoksen opettaja omalla koirallaan voisi näyttää ensin käytöksen rakentamisen ja lopulta valmiin suorituksen, se lisäisi uskoa onnistumiseen. Lisäksi kursilla voitaisiin käydä läpi vanhempien ohjaajien onnistuneita työtehtäviä.

Koiralaitoksella olisi hyvä kouluttaa käytännön esimerkein. Ja havainnollistaen vaikka videolta sen miten koiran käytös muuttuu harjoitusten edetessä.(H5)

Tulevaisuudessa uuden koiranohjaajan olisi saatava riittävästi suomenkielistä kirjallista materiaalia aiheesta ja myös nähtävä käytännössä havainnollistettuna koulutustilanteita. Videolta nähtynä koko halutun käytöksen rakentaminen alusta loppuun antaisi pohjaa koulutuksen suunnitteluun. Videoita toivottiin hyödynnettävän nykyistä enemmän palautteen annossa. Poliisikoiralaitoksella jo nyt osassa erikoiskoulutuslajeja kaikki suoritukset videoidaan ja jälkikäteen ne katsotaan yhdessä opettajan kanssa. Palaute tulee näin välittömästi opettajalta ja samalla koiranohjaaja itse voi huomioida omia virheitään ja onnistumisiaan. Tätä pidettiin erittäin hyödyllisenä oppimiskeinona. Toivomus oli myös, että poliisikoiralaitoksen opettajat kykenisivät omilla koirillaan havainnollistamaan koulutus tapahtumaa. Ruohotie (2000) kuvaa teoksessaan sosiaalista oppimista vuorovaikutusprosessina, jossa mallioppiminen on yksi elementti (Ruohotie 2000, 115–117). Mallioppimisen merkitys korostuu myös poliisikoiranohjaajan koulutuksessa. Ohjaaja kykenee vertailemaan eri vaihtoehtoja nähdessään erilaisia suorituksia ja samalla pohtii omaan koiraansa sovellettavia keinoja. Mutta vasta oman koiran kanssa itse koettu onnistuminen valaa uskoa ohjaajaan ja rohkaisee häntä kokeilemaan lisää.

Kun ohjaaja näkee itse koiransa kehityksen, motivoi se ohjaajaa opiskelemaan lisää näitä asioita ja käyttämään niitä jatkossakin.(H4)

Haluaisin osata paljon, mutta onko taitoa...(H3)

Tuo edellä oleva toteamus kuvasti useamman vastaajan tunteita. Pelko pilata koira väärällä koulutuksella ja pelko siitä etenkin työyhteisöltä saatavasta palautteesta oli monella vastaajalla. Koiranohjaajan tulee löytää oma minuutensa ja häntä voi siinä tukea. Hall (1999, 11–12) toteaa, että minuus on aina tietyllä tapaa fiktiota, mutta yksilölle on suuri etu, kun hän oivaltaa identiteetin rakentuvan eron kautta ja yksilö alkaa elää eron politiikkaa. Näen sanan politiikka käytettäväksi yhtä lailla myös tässä suppeammin koirankoulutuksen maailmassa.

Klikkerin käytön kohdalla olen huomannut vähättelyä. Perusteluina on kerrottu, että ollaan ennenkin osattu kouluttaa koira eikä ole tarvittu klikkereitä. Itse olen huomannut klikkerikoulutuksen toimivuuden jo ennen poliisikoiranohjaajan peruskurssia.(H7)

Nuorilla koiranohjaajilla on monia erittäin hyviä ja onnistuneita työtehtäviä, joiden myötä koulutustapa on saanut ammattilaisten hyväksynnän poliisikoirapiireissä.(H1)

Yhteys poliisikoiralaitoksen opettajaan tulisi olla nykyistä helpompi saada, ja esimerkiksi verkkooppimisalustaa voisi hyödyntää entistä enemmän hyvänä yhteydenpidon välineenä etäjaksojen aikana eri puolilla Suomea olevien opiskelijoiden ja poliisikoiralaitoksen opettajien välillä. Koiranoh-

jaajaopiskelija voisi lisätä sinne videoita harjoituksistaan, joita opettaja analysoisi ja kommentoisi. Tärkeänä pidettiin sitä, että opettaja olisi säännöllisesti läsnä verkko-oppimisalustalla ja kommentoisi siellä riittävän usein. Opettajien ammattitaidon ja motivoinnin merkitys korostui useissa vastauksissa.

Kaksi vastaajista esitti kritiikkiä menetelmää kohtaan. He mielsivät operantissa ehdollistamisessa ja positiivisessa vahvistamisessa klikkerin olevan välttämätön apuväline ja sellainen, josta ei olisi mahdollista luopua. Kuitenkin vastauksensa perusteella he käyttävät positiivista vahvistamista; palkkiona heillä ei ole klikkeri vaan ruoka, lelu tai kehuminen.

En ole itse lähtenyt liiksi mukaan noihin kuvioihin vaan olen pyrkinyt muistamaan ettei koira ole muuttunut eikä muutu. Kyse onkin siitä ymmärrämmekö me muuttua ja muuttaa omaa käsitystämme koiralle ymmärrettävään muotoon. Tulisi osata ja ymmärtää koirien (susien) elekieli. Koulutuksessa ruoka on kyllä hyvä muurinmurtaja ja väline kertoa koiralle varsinkin koulutuksen alkuvaiheessa mitä haluamme ja kuinka haluamme sen tekevän. Itse olen jättänyt ruuan vähemmälle ja kehun, silitän, olen läsnä siten että koira huomaa minun oikeasti olevan tyytyväinen sen tekemiseen.(H8)

Olen kuullut operantista ehdollistamista aikaisemmin, mutten ole kiinnittänyt juurikaan termeihin huomiota. Olen oppinut omien kokeilujeni kautta. Koiran palkkaaminen töissä on ihan eri asia kuin sen palkkaaminen laboratoriossa.(H6)

Edellä olevat lainaukset osoittavat hyvin sen, että kaikki vastaajat lopulta puhuvatkin samasta asiasta ja käyttävät samoihin teorioihin perustuvia keinoja, mutta terminologia ei ole yhteneväinen. Ammattitaitoinen koiranohjaaja, joka osaa lukea koiraansa, ajatella koiran näkökulmasta koulutustilannetta ja hakea erilaisia ratkaisuja, voi käyttää operanttia ehdollistamista ja positiivista vahvistamista jopa täysin tietämättään. Operantilla tavalla kouluttaminen koetaan monesti niin hitaammaksi, ettei jakseta viedä koulutusta määrätietoisesti loppuun asti. Mikäli koiran käytös on ärsykekontrollissa, toimii se yhtä varmasti niin laboratorio-olosuhteissa kuin vaihtelevissa ympäristöissä työtehtävillä.

Bradshaw on eri mieltä susien käyttäytymisen ja kielen ymmärtämisen yhdistämisestä koiran koulutukseen. Hänen mukaansa viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että koirilla ja muilla koira-eläinten heimon jäsenillä on paljon yhteistä, mutta avain koiran ymmärtämisen on juuri koiran mielen ymmärtäminen, ei niinkään susilauman. Kesykoira tulee ymmärtää omana lajinaan, ei heikompana versiona sudesta. Vasta tällöin meillä on edellytykset luoda menestyksekkäs kansakäyminen koiran kanssa. (Bradshaw 2013, 23.)

Mezirow totesi oppimisen olevan prosessi, jossa jonkin kokemuksen merkitys tulkitaan uudelleen. Siinä prosessissa havaintoihin ja ajatteluun vaikuttavat tottumukset ja oletukset. Hänen mukaansa aikuiskoulutuksessa merkityksenannon tottumukset ovat keskeisessä roolissa. (Mezirow

1998, 17.) Tämä on selvästi nähtävissä vastauksissa. Perinteet ja aiemmin opitut käyttäytymismallit ovat syvällä ihmisissä. Vasta havahtuminen muutokseen ja kyky muuttaa ajattelua havaintojen perusteella johtaa oppimiseen.

8.2 Koira olisi mennyt vaihtoon ilman tätä

Seuraavaksi paneuduin operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen mekaanisen hallitsemisen merkitykseen. Menetelmä nähdään pääosin erittäin hyvänä ja tuloksellisena. Se kuitenkin koetaan opettelua vaativana, ja juuri mekaanisten taitojen hallitseminen korostuu tässä perinteisiä menetelmiä enemmän. Oma oppiminen, havainnointi ja koiranlukutaito korostuvatkin miltei kaikissa vastauksissa. Vähättelyä ja jopa painostusta toisten koiranohjaajien puolelta oli kokenut moni, mutta oma identiteetti ja itsevarmuus olivat kehittyneet työtehtävillä onnistumisten myötä. Useampi vastaaja kertoi vieneensä oppia jo eteenpäin toisille.

Toistoja tarvitaan ja ohjaajan motivointi heti alusta alkaen on huomioitava. Pohjan rakentaminen halutulle käytökselle on tärkeää, mutta hidasta. Siinä vaiheessa ei tulisi oikoa. Tämän sisäistämiseen toivottiin tukea poliisikoiralaitoksen opettajilta. Työyhteisössä monet odottavat tuloksia liian aikaisin, eivätkä asiaa ymmärtämättömät aina näe toistojen tärkeyttä, vaan painostavat etenemään harjoitteissa. Mikäli liian aikaisin siirrytään vaikeampiin suoritteisiin, jää käytös monesti vajaan. Palkitsemisen mekaanista suoritusta tulee harjoitella paljon ja aluksi ilman koiraa. Virheitä tulee, mutta niistäkin ohjaaja oppii kun opettaja on välittömästi kommentoimassa.

Vahvisteen antamisen nopeus vaatii vielä harjoittelua. Koira kun saattaa olla nopeakin reagoinnissa ja ohjaajan täytyy olla tarkkana ettei vahvista väärästä asiasta ja opeta näin vääriä asioita.(H5)

Olen oppinut välttämään stressin tuottamista koiralle viimeiseen asti. Nykyinen koirani työskentelekin huomattavasti tasaisemmassa tilassa.(H6)

Kuten eläin, palaa ihminenkin helposti ongelmatilanteessa ensiksi opittuun, voimakkaimpaan käytökseen. Mikäli koiranohjaaja ei ole täysin ymmärtänyt ja sisäistänyt operanttia menetelmää, voi hän hermostuksissaan unohtaa oppimansa periaatteet ja pikaistuksissaan vaikkapa fyysisesti rangaista koiraa. Operantin menetelmän sisäistäminen ja oppiminen pois vanhoista menetelmistä vaatii aikaa ja pitkäjänteistä työtä. Uusi koiranohjaaja, jolla ei ole rasitteenaan aiemmin opittua mallia, saattaa sisäistää operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytön huomattavasti nopeammin.

Välillä lyövät läpi vanhat menetelmät.(H5)

On monesti vaikea myöntää olevansa väärässä ja aloittaa muutos itsestään ja tehdä siitä pysyvä olotila omassa elämässään ja tämän jälkeen siirtää se koirankoulutukseen.(H8)

Useampi vastaajista tunnusti tuntevansa kiusausta palata vanhoihin koulutusmenetelmiin, jos edistyminen on hidasta tai koiralle tulee ongelmia. Osa tunsi huonoa omaatuntoa sortuessaan rankaisemaan koira fyysisesti mikäli harjoitus ei sujunut suunnitelman mukaan. He totesivat, että sen sijaan heidän olisi tullut keskeyttää harjoitus ja miettiä mistä tilanne olisi voinut johtua. Useimmiten syy olisi löytynyt ohjaajasta itsestään tai jostain ulkoisesta tekijästä ja fyysisen rankaisun merkitystä tilanteessa koira ei osannut lainkaan yhdistää koulutettavaan asiaan. Yksi vastaajista totesi koiran aistivan ohjaajan mielentilan ja ymmärtävänsä nyt, kuinka tärkeää on pidättäytyä harjoittelusta ollessaan itse huonolla tuulella.

Välillä on ollut usko mennä, mutta hyvin perusteltuna sekä käytännön esimerkein näytettynä ei ole vanhoja tapoja tarvinnut ottaa käyttöön.(H7)

Harjoitusten etukäteissuunnittelun merkitystä korosti useampi vastaaja. He ovat alkaneet käyttää yhä enemmän aikaa joko yksin tai opettajan johdolla miettiessään tulevan harjoitteen tarkoitusta, päämäärää ja keinoja sen saavuttamiseksi. Myös harjoitusten dokumentointia käytti moni vastaajista. Jälkikäteen oli helppo tarkastaa kuvanauhalla tai kirjanpidosta missä vaiheessa koiran oppimista käytöksen vakiintuminen oli nähtävissä. Myös mahdollisten virheiden synnyn jäljittäminen on harjoituskirjanpidosta nähtävissä. Yksi vastaajista korosti dokumentoinnin merkitystä tilanteessa, jossa koiranohjaaja oikeudessa joutuisi perustelemaan koiransa työskentelyä ja koiran koulutusta oman erikoisalaansa.

Suunnittelun aina harjoitukset etukäteen. Palaan hyviksi havaittuihin vanhoihin asioihin aina tarpeen mukaan, en sen takia etten jaksaisi miettiä ratkaisua.(H3)

8.3 Parasta mitä koirankoulutuksessa on tapahtunut pitkään aikaan

Ammattitaito toistui ja korostui useassa vastauksessa. Se nähtiin avarakatseisuutena ja kykynä kekeillä uusia vaihtoehtoja, kykynä hyväksyä toimivaksi koetut keinot, jopa vastoin yleistä mielipidetä. Moni vastaajista korosti, että lopputulos ratkaisee ja nyt on löytynyt menetelmä, jolla tulokset ovat parempia - miksi sitä ei siis käyttäisi. Yksi vastaajista oli kuitenkin avoin muillekin menetel-

mille. Mikä vain tuottaisi toivottua tulosta, sitä hän olisi valmis käyttämään. Hieman yllättäen vain yksi vastaajista toi esiin koulutusmenetelmän humanin puolen, mutta useampi mainitsi koiran vaikuttavan nyt tyytyväisemmältä, motivoituneemmalta ja rauhallisemmalta.

Eläinsuojelunkin näkökulmasta tämä kestää päivänvalon.(H5)

Koska operantti tapa tuottaa aktiivisia koiria, jotka vilpittömästi pitävät tekemisestään, niin en näe mitään syytä olla sitä käyttämättä.(H6)

Kaikessa koulutuksessa ja oppimisessa on kyse yksilöstä. Mitä haasteellisempi koulutuksen objekti on, sitä monipuolisempi ja ammattitaitoisempi on kouluttajan oltava.(H1)

Ohjaajat kokevat, että tulokset ovat siis parantuneet ja niin ikään koirien luotettavuus työtehtävillä. Koirat työskentelevät rauhallisemmassa tilassa ja näin myös löytöjen määrä on lisääntynyt. Yksi vastaajista totesi, että koiranohjaajat ovat kokeneet heräämisiä nähdessään koiransa ensin tarjoavan erilaisia käytöksiä, joista ohjaajat poimivat oikean palkitsemalla juuri halutusta käytöksestä tai sen osasta. Näin hyvin pienellä koulutuksella ja lyhyessä ajassa on koira oppinut mitä siltä odotetaan. Sitä ei ole pakotettu tai houkuteltu käytöksen suuntaan, vaan se on saanut itse keksiä mikä tuotti sille palkinnon. Palkinnon on oltava niin mieluisa koiralle, että se haluaa tarjota käytöstä uudelleen, saadakseen lisää palkkiota. Tämän näkeminen oman koiran suorittamana on ollut merkittävän havainnollinen hetki.

Koiran tila on paljon parempi oppimisen kannalta; koira tarjoaa itse käytöksiä, joista poimitaan haluttu. Vertaa aiempaan vaatimiseen ja jopa pakon käyttöön, jossa koiralla oli rangaistuksen pelko. Varmuudella kestävyyttä on tullut lisää ja tulokset ovat luotettavampia, voisi jopa sanoa, että koira näyttää motivoituneemmalta yleisesti harjoitteluun.(H2)

Merkkaus on tarkentunut erittäin tarkaksi ja väärät merkkaukset ovat vähentyneet.(H3)

Oma rooli koiranohjaajana on usean vastaajan mielestä muuttunut alkuajoista. Nyt on lupa ja jo rohkeuttakin ajatella itse. Osa vastaajista halusi opetella operanttia ehdollistamista työyhteisön vastustuksesta huolimatta. Usko oli välillä koetuksella, sillä alussa ei ollut valmiita suorituksia nähtävillä ja tulokset syntyivät hitaasti. Onnistumiset kannustivat heitä jatkamaan eteenpäin ja vähitellen myös jakamaan tietoa muillekin.

8.4 Käyttökelpoinen menetelmä kaikissa lajeissa

Työni aiheen mukaisesti olen keskittynyt operantin ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käyttämiseen lähinnä poliisikoirien tarkkaa hajuaistityöskentelyä vaativissa erikoisetsintätehtävissä. Tutkimukseni vastaajat ovat käyttäneet menetelmää juuri siihen tarkoitukseen. Koira opetetaan ensin reagoimaan etsittävään hajuun, ja seuraavaksi hajuerottelun avulla se opetetaan ilmaisemaan vain etsittävää hajua ja olemaan välittämättä häiriöhajuista. Tämän jälkeen harjoittelu siirretään erilaisiin autenttisiin ympäristöihin. Alkuvaiheessa koulutuksessa käytetään yleensä klikkeriä. Sitä käyttää aluksi opettaja, sillä etenkin alkuharjoituksissa on hyvin tärkeää, ettei koiranohjaaja anna koiralle tahattomastikaan vihjeitä oikean hajun sijainnista. Tämän vuoksi koiranohjaaja itse ei tiedä missä etsittävä haju sijaitsee. Ohjaaja palkitsee koiran vasta klikkerin äänen kultuaan, joko hajulähteen päältä tai tietyissä tapauksissa koira tulee ohjaajan luo hakemaan palkintoa. Vasta kun koiranohjaajan mekaaniset taidot ovat riittävät, voi hän alkaa itse palkita koiraansa ensin klikkerillä ja sen jälkeen koiralle mieleisellä palkkiolla. Silti näitä pimeitä harjoituksia tulee ajoittain tehdä läpi koiran työuran, jotta koira ei ala tukeutua ohjaajaan. Yksi käyttökelpoinen apuväline on kauko-ohjaimella toimiva mekaaninen palkintoautomaatti, josta koira käy itse hakemassa palkkion merkkiään kuultuaan oikean käytöksen suoritettuaan.

Ulkomailla poliisikoiranohjaajakollegat käyttävät paljon operanttia ehdollistamista ja positiivista vahvistamista jo muillakin koulutusalueilla, jopa voimankäyttökoulutuksessa. Tieto siitä on selvästi vastaajien mukaan lisännyt menetelmän kiinnostavuutta. Halusin saada selville, miten vastaajani näkevät menetelmän tulevaisuuden ja missä tulevat sitä käyttämään. Hieman yllättäen useat vastaajat kertoivat hyvien kokemustensa jälkeen aikovansa alkaa käyttää menetelmää myös muissa lajeissa kuin erikoiskoulutuksessa.

Seuraavan koirani aion kouluttaa positiivisella vahvistamisella alusta alkaen, myös hallittavuuden.(H2)

Tätä voi käyttää jäljestyksessä, esine-etsinnässä, henkilöetsinässä, riippuu sitten rodusta mikä seuraavaksi minulle tulee.(H3)

Pentukoulutuksessa, tottelevaisuudessa ja esimerkiksi häkkiin opettamisessa ja sinne rauhoittumisessa on hyvä keino ja siis todella monessa asiassa.(H4)

Käytän kaikessa nenätyöskentelyssä operanttia ehdollistamista. Näen tulokset nopeasti ja vahva usko menetelmään, että se toimii.(H7)

Käytän sitä eniten jäljestämisessä.(H6)

Voimankäytössä, hallittavuudessa, jäljellä ja esine-etsinnässä.(H5)

Oman tutkimukseni vastauksista käy ilmi, että mikäli näiden vastaajien innostus ja positiiviset kokemukset saadaan jaettua ja tartutettua muille noin 220 koiranohjaajalle, tulee poliisikoirankoulutuksessa alkamaan kokonaan uusi aikakausi. Jos koirat todella saadaan koulutettua jokainen koira yksilönä ja paneutumalla kuhunkin erikseen, näyttää kehitys lupaavalta. Ennen kenties pakkokoulutuksessa epäsovivaksi oppijaksi havaittu liian herkkäkin yksilö voitaisiin näin kouluttaa tulosta tekeväksi työkoiraksi sen sijaan, että se poistettaisiin ja myytäisiin siviiliin koti- tai harrastuskoiraksi. Vastaajien mielestä koirien vaihdon sijaan tulisikin miettiä, olisiko ongelmatilanteissa kuitenkin syytä lisätä enemmän ohjaajan koulutusta tai jatkuvissa samalle ohjaajalle osuvissa ongelmatilanteissa jopa korvata hänet sopivammalla henkilöllä useiden koirien vaihtojen sijaan. Jälleen haastetta esitettiin poliisikoiralaitokselle sekä poliisilaitosten koiraryhmien johtajille. Yksi vastaajista peräänkuuluttikin eniten asennekasvatusta ohjaajille. Uusi ajattelutapa ja kokonainen koirankoulutSIDEOLOGIA näkyisi lopulta säästöinä koirahankinnoissa alati kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa ja myös parempana tuloksena työtehtävillä.

9

JOHTOPÄÄTÖKSET JA
POHDINTA

Kaikki ammattilaiset tarvitsevat tänä päivänä jatkuvaa ja elinikäistä oppimista säilyttääkseen ja kehittääkseen omaa ammattitaitoaan (Bearisto & Ruohotie 2003, 143). Tämä toteamus nousi tutkimuksessani esille varsin voimakkaasti huolimatta siitä, että kyseessä on ammattikunta, jonka työskentelyä ohjaavat pitkäaikaiset perinteet ja jossa hiljaisen tiedon merkitys oppimisessa on suuri. Mestari-kisälli-periaatteella opitaan edelleen paljon poliisikoiran käytöstä ja koulutuksesta. ”*Koira on ollut aina samanlainen, ei se muutu vuosien kuluessa. Näinhän opetettiin jo vuonna 1927.*” Tämä toteamus on ollut varsin yleinen poliisikoiranohjaajien keskuudessa ja nousi esiin tässäkin. Siinä on paljon perääkin. Koira ei varmasti ole suuresti muuttunut näin lyhyessä ajassa, mutta parempia koulutusmenetelmiä on mahdollista löytää ja kehittää. Tähän koiranohjaajan kykyä tulisi herättää ja tukea. Oman ammattialansa teoriataustan tunteminen kuuluu tänä päivänä jokaisen ammatti-ihmisen ammattitaitoon. Oppiminen ja sen lainalaisuudet olisi jokaisen koiranohjaajan hallittava, enkä tarkoita täällä yksinomaan koiran tai ohjaajan oppimista, vaan ehdottomasti molempien.

Poliisikoiranohjaajan identiteetin muodostuminen noudattaa Goffmanin performatiivista identiteettiteoriaa. Goffmanin mukaan rooli on yksilöön kohdistuva käyttäytymisodotus, joka perustuu yksilön asemaan yhteisössä. (Goffman 1959, 141–157.) Vanhat koiranohjaajat kouluttavat nuoremmat kaltaisikseen, kouluttamaan koiransa kuten heille itselleen aikanaan vanhemmat kollegat opettivat. Nuori koiranohjaaja ei usein uskalla olla eri mieltä arvostetun, vanhemman kollegan kanssa, vaikka hänellä olisikin nykyaikaisempia ja perustellumpia koulutusmenetelmiä käytössään. Eri roolien tunnesidonnaiset ristiriidat saattavat aiheuttaa yksilölle konflikteja. Ristiriitoja aiheuttavat perinteitä noudattavassa yhteisössä uuden ajattelutavan sisäistäminen ja käyttöönotto. Hallin (1999, 224–230) ajatuksia mukailien uusi ajattelutapa ja koulutusperinteiden mullistaminen vaativat ohjaajalta identiteettiä, joka rakentuu dynaamisesti minän ja yhteiskunnan välillä. On pystyttävä perustelemaan uusi ideologia ja vakuuttamaan muut yhteisön jäsenet. Sitä ennen on ohjaajan itsensä sisäistettävä teoreettinen tausta ja oppimisen periaatteet. Suuri merkitys tässä on poliisikoiralaitoksen antamalla koulutuksella. Uusien menetelmien käyttöönotto vie suuressa organisaatiossa pitkän ajan. Koiranohjaajaopiskelijat ovat kertoneet vanhemmista kollegoista, jotka sitkeästi pitävät kiinni

omista metodeistaan, joilla oman poliisilaitoksen nuorta koiranohjaajaa ja tämän koira koulutetaan etäjaksojen aikana. Menetelmät ovat olleet poliisikoiralaitoksella peruskoulutuksessa käytetyistä jopa hyvinkin poikkeavia. Käytäntö on osoittanut, että tämä on ollut omiaan sekoittamaan niin koiranohjaajan kuin koirankin ajatuksia ja oppiminen on vähintään hidastunut, pahimmillaan vahingoittanut nuoren koiran psyyken kehitystä. Koiranohjaajaopiskelijan itsetuntoa tulisi koulutuksen alusta asti pyrkiä rakentamaan niin vahvaksi, että hän itse vakuuttuisi ja kykenisi vakuuttamaan oman poliisilaitoksensa muut koiranohjaajat oppimiensa koulutusmenetelmien oikeellisuudesta. Tässä ensiarvoisen tärkeänä keinona on koiranohjaajan ymmärrys oppimisteorioista ja tieteellisen näytön esittäminen ja sisäistäminen eläimen ja ihmisen oppimisesta. Myös kokeneiden koiranohjaajien koulutuksessa esimerkiksi vuosittaisilla kertauspäivillä tai ryhmänjohtajien neuvottelupäivillä tulisi tätä näkökulmaa viedä systemaattisesti eteenpäin. Koiraryhmän johtajat ovat ne avainhenkilöt, joihin poliisikoiralaitoksen tulisikin ehdottomasti täydennyskoulutusta suunnata.

Työssäni olen keskittynyt lähinnä vain yhteen koulutusfilosofiaan – operanttiin ehdollistamiseen ja positiiviseen vahvistamiseen, ja sivunnut sitä, miksi perinteinen pakkokoulutusmuoto tai se yksinään käytettynä ei olisi poliisikoirien koulutuksessa niin toimiva ratkaisu pitkällä tähtäimellä. Poliisikoiranohjaajien koulutuksessa lähiopetuksessa tapahtunut koulutus noudattaa vielä melko perinteisiä muotoja, vaikka etäopiskeluun on otettu mukaan uusia työkaluja harjoitusten dokumentointiin ja kommunikointiin kouluttajien kanssa. Vertaistukea voitaisiin hyödyntää vielä enemmän koiranohjaajien koulutuksessa niin lähiopetus- kuin etäjaksoillakin. Aiempaan viitaten tämä kuitenkin edellyttää samanlaista arvomaailmaa ja teorian tietopohjaa kaikilta osallistujilta. Sanomattakin on selvää, että poliisikoiralaitoksen opettajien ja muun henkilökunnan tulee olla ensin koulutettuja ja heillä tulee olla aiheesta yhteinen näkemys. Koirankoulutuksen keinoista puhuminenkin herättää voimakkaita tunteita ja ristiriitaisia mielipiteitä. Työnjohdollisesti olisi kuitenkin mahdollistettava henkilökunnan koulutus ja valvottava opettajakunnan yhteisen linjan pitävyys.

9.1 Miksi käyttää positiivista vahvistamista?

Karen Pryor (2002) vertaa delfiini koulutusta koirien koulutukseen. Delfiinejä koulutettaessa positiivinen vahvistaminen on keino oikeiden ja täsmällisten käytösten opettamiseksi tietyistä merkistä, mutta myös keino kurinpalautukseen. Samalla tavoin koulutettuina koiristakin tulee yhteistyöhaluisia, varmoja ja innokkaita työskentelijöitä. Avain tähän on ”maaginen merkki”, ehdollinen vahviste, jonka avulla eläin saadaan oppimaan. Delfiinillä se on yleensä pilli ja niin se voi olla myös koiralla, mutta yhtä lailla se voisi olla mikä tahansa merkki. (Pryor 2002, 13.)

Positiivista vahvistamista käytetään paljon myös villieläinten käsittelyssä eläintarhaolosuhteissa. Esimerkiksi Berlinin eläintarhassa gorillat on opetettu virtsanäytteen antamiseen positiivisen vahvistamisen ja operantin ehdollistamisen avulla. Gorilla oli ehdollistettu klikkerin ääneen ja lopullinen käytös on rakennettu monesta pienestä osasta käytösketjun muotoon. Eläintarhoissa myös villieläimiä opetetaan sietämään hoitotoimenpiteitä positiivisen vahvistamisen avulla. Näin säästytään raskaalta ja stressaavalta rauhoitustoimenpiteeltä jokaisen tarkastuksen yhteydessä. Yksi esimerkki on pitkäkestoinen kosketus, jossa merileijona opetettiin painamaan kuonollaan kepin päässä olevaa palloa ja koskettamaan sitä. Olennaista oli, että eläin halusi syödä ja se ensin ehdollistettiin klikkerin ääneen. Jokaista naksautusta seurasi makupala. Seuraavaksi jokaista kosketuskepin pallon kosketusta seurasi naksaus ja makupala. Tärkeää koulutusvaiheissa oli rikkoa säännönmukaisuus sekundääri- ja primäärivahvisteen välillä ja lisätä asteittain kosketuksen pituutta. Klikkerin naksahdus kuului eripituisten kosketusten jälkeen ja makupalapalkka ei tullut aina välittömästi klikkerin naksautuksen jälkeen. Seuraavaksi merileijona opetettiin koskettamaan hoitajan avointa kämmentä pallon sijaan, ja lopulta eläin keskittyi täysin hoitajan kämmeneen, jonka aikana toinen hoitaja saattoi suorittaa eläimelle tarvittavat hoitotoimenpiteet. Korkeasaassa nyt alkava kaikkien eläintenhoitajien koulutus tähän menetelmään on laajuudessaan ensimmäinen maailmassa. (Wiren 2014.)

Olennaista onnistuneessa koulutuksessa on ymmärtää vasta riittävien toistojen saavan käytöksen ärsykekontrolliin ja näin mahdollisimman pysyväksi. Halutessa muokata eläimen käytöstä ja opettaa sitä pois vanhasta on muistettava, että mikäli uusi käytös ei ole riittävän pysyvää, palaa eläin ongelmatilanteissa helposti ensiksi opittuun käytökseen. Apuvälineistä on mahdollista luopua kun eläin on oppinut halutun käytöksen. Koira ei tarvitse myöhemmässä vaiheessa enää klikkeriä kertomaan oikeasta käytöksestä oikean hajun kohdalla. Klikkeri on tehnyt itsensä tarpeettomaksi siinä vaiheessa kun koira osaa etsiä ja ilmaista. Sen jälkeen sille monesti riittää palkkioksi lelu, ruoka tai silittely.

Koulutuksen ja harjoitusten eri askelmien huolellinen suunnittelu on ensiarvoisen tärkeää. Harjoitukset tulisi myös dokumentoida mahdollisimman tarkasti, jotta voisi parhaiten seurata edistymistä ja mahdollisten epäonnistuneiden suoritusten jälkeen palata edelliselle askelmalle. Kun tämä käytös on sujuva, voidaan taas siirtyä seuraavalle tasolle, kohti valmista käytöstä. Eläinkouluttaja Tommy Wiren niin ikään korostaa dokumentoinnin merkitystä:

Jälkikäteen on pystyttävä kirjoittamaan resepti siitä mitä koulutti ja miten. Vahingossakin voi onnistua, mutta sen toistaminen ei välttämättä enää onnistu seuraavan koiran kanssa.

Wiren muistuttaa, että termiin positiivinen vahvistaminen sisältyy aina muutakin kuin vain pelkkä palkitseminen. Käytöstä muokatessa käytetään joko negatiivista rankaisua poistamalla palkkion mahdollisuus tai sammuttamalla käytös odottamalla kunnes koira tarjoaa haluttua käytöstä. Hän toteaa koulutuksen teoriapohjan perustuvan sovellettuun käyttäytymisanalyysiin. Siihen tutustumalla oppii koiranohjaaja ymmärtämään niin omaa kuin koiransa oppimista. (Wiren 2014.)

Cooper (1982) toteaa käyttäytymisanalyysin olevan työkalu kaikessa ihmisopetuksessa, ei pelkästään oppimisvaikeuksista kärsivien oppilaiden parissa työskentelevien käytettävissä. Fyysisten käytösten tarkat mittaukset ja dokumentointi ovat sovelletussa käyttäytymisanalyysissä keskeisiä. Siinä ollaan verbaalista kommunikaatiota enemmän kiinnostuneita yksilön käytöksistä. Se pyrkii selittämään, miksi yksilö käyttäytyy tietyllä tavalla ja mikä laukaisee muutoksen. Käyttäytymistä pyritään ymmärtämään sitä säätelevien tekijöiden kautta.

Simon Prins on kokenut poliisikoiranohjaaja ja kouluttaja Hollannista, Bob Baileyn oppilas hänkin. Prinsiltä vei kolme vuotta sisäistää ja vaihtaa koulutusmetodinsa pakkoon perustuvasta koulutuksesta operanttiin ehdollistamiseen ja positiiviseen vahvistamiseen poliisikoirien erikoiskoulutuksessa. Hänen mukaansa kyse ei ole taikuudesta tai vaikeasta tekniikasta, vaan ajattelutavan muutoksesta katsoa asioita eläimen kannalta ja mekaanisesta taidosta, johon kuka tahansa pystyy. Hänen koiransa työskentelevät operatiivisilla tehtävillä kaukana ohjaajasta, usein pimeässä ja uudessa ympäristössä. Ympäristöä on tuolloin mahdoton kontrolloida, mutta koirat ovat hyvin ehdollistettuja työskentelemään ja tulokset ovat erinomaisia. *"Ole valmis tekemään kovasti työtä ja saat koirasi kanssa niin paljon takaisin"*, Prins toteaa. (Gerritson et al. 2010, 240–250.) Prins luennoi erilaisissa koiran työkäyttöä käsittelevissä seminaareissa ympäri maailmaa, ja hän toimii erinomaisena esimerkkinä ja positiivisen vahvistamisen puolestapuhujana. Identiteettiään etsivälle nuorelle poliisikoiranohjaajalle hänen ajatuksensa saattavat toimia kannustimena myös Suomessa. Operantti ehdollistaminen ja positiivinen vahvistaminen voidaan kiteyttää Bob Baileyn lanseeraamaan lauseeseen *"Saat sitä mitä vahvistat"*. Ohjaaja pystyy muokkaamaan eläimen käytöksen halutunlaiseksi vahvistamalla toivottua toimintaa. Vahvistaminen saattaa tapahtua myös täysin tahattomasti, ja ohjaaja voikin huomaamattaan vahvistaa ei-toivottua käytöstä, joka näin voimistuu. Skinner tiivistä jo vuonna 1938 operantin ehdollistamisen koostuvan yksinkertaisesti neljästä osasta: positiivisesta vahvistamisesta, negatiivisesta vahvistamisesta, positiivisesta rankaisusta ja negatiivisesta rankaisusta. (Gerritson et al. 2010, 170.) Näiden hallitseminen teoriassa ja oikein perusteltuna käytännössä toteutettuna johtaa hyviin ja kestäviin tuloksiin koiran ja ihmisen kannalta. Deldalle & Gaunet (2014) ovat tutkimuksessaan todenneet, että positiiviseen vahvistamiseen perustuvalla koulutuksella koulutetut koirat ovat vähemmän stressaantuneita ja hyvinvoivempia kuin negatiivisella vahvistamisella koulutetut koirat. Tutkimuksessa toisessa ryhmässä koirien haluttua käytöstä vahvistettiin

ruualla tai lelulla. Toisessa ryhmässä vahviste halutun käytöksen esiintyessä oli fyysisen epämiellyttävän tunteen poistuminen. Ensimmäisen ryhmän koirat työskentelivät myös halukkaammin ja ottivat enemmän katse kontaktia ohjaajiinsa.

9.2 Miten tästä eteenpäin?

Yksilölliseen oppimiseen on oltava oikeus yhtä lailla koiranohjaajalla kuin koirallakin. Ongelmaperusteisen oppimisen hyödyntäminen poliisikoiranohjaajien koulutuksessa voisi olla yksi mielenkiintoinen tapa laajentaa ohjaajien katsantokantaa. Ongelmaperusteisessa oppimisessa oppimistehtävät laaditaan työelämän pohjalta. Opetuksen tehtävänä on ohjata oppija integroimaan niin teoria- kuin käytännön tietoa ongelman ratkaisuksi. Konstruktivismi on perusteena ongelmaperusteisessa oppimisessä, kuten myös kontekstualismi, jossa puolestaan kokemuksellisen oppimisen havainnot ja toiminnan psykologia ovat keskeisiä. PBL-opetus korostaa vuorovaikutteisuutta oppimisprosessissa ja haluaa erottautua behaviorismista. Huomioitava on kuitenkin opetuksen sosiaalinen ympäristö ja fyysinen tila. (Poikela 2001, 104–107.)

Poliisikoiranohjaaja on asiantuntija koiran taktisen käytön ja oman koiransa mahdollisuuksien suhteen. Ruohotien (2002, 117–118) mukaan asiantuntijuus voidaan jakaa kolmeen pääkategoriaan: ammattispesifisiin taitoihin, yleisiin työelämävalmiuksiin ja oman toiminnan ja oppimisen kriittiseen arviointiin, jotka ovat ammatillista kehittymistä ohjaavia itsesätelyvalmiuksia. Viimeksi mainittua tulisi poliisikoiranohjaajien koulutuksessa lisätä entisestään. Sillä olisi positiivisia vaikutuksia myös ammattispesifisten taitojen kehittymiseen. Heikkinen (2014, 181) toteaa tutkimuksessaan ongelmaperustaisen opetussuunnitelman siirtymävaiheesta sosiaalialan koulutusohjelmassa kriittisen reflektion olevan mahdollista vasta kun omassa ajattelussa tai toiminnassa on jokin seikka muuttunut olennaisesti ja uusi ymmärrys kyetään perustelemaan ja kuvamaan. Hänen mukaansa ongelmaperusteinen opetus kehittää osaamista kokonaisvaltaisesti yhdistämällä asiantuntijuuden kaikki elementit.

Myös mobiilioppimisen keinoja olisi syytä tarkastella. Markkinoilla on jo muun muassa älypuhelinsovelluksia harjoitusten dokumentointiin, ja esimerkiksi tabletin käyttö ohjaajien etäjaksojen harjoitusten dokumentoinnissa ja editoinnissa olisi helppoa. Moodle-oppimisalustalle harjoitusten siirtäminen opettajan ja muun vertaisryhmän kommentoitavaksi on hyvinkin helppoa. Sinne pääsy voisi olla myös opiskelijan koiraryhmän johtajalla.

Fenomenografian näkökulmasta katsottuna eri ihmisten käsityksiä samasta aiheesta kuvaava kartta voi olla hyvinkin erilainen. Täysin samasta asiasta voidaan puhua eri termeillä, eikä näin täy-

sin ymmärretä toista. Oppiminen aikaansaa opittavan asian näkemisen uudella tavalla ja erilaisten näkökulmien esiintymistä korostetaan. (Häkkinen 1996, 21.) Oppimisteoreettiset termit ja tieteellinen tietoperusta eivät ole koiranohjaajilla yleisesti tiedossa, vaikka he muuten toimisivatkin intuitiivisesti melko paljon niitä mukaillen. Tämä perustavaa laatua oleva ongelma on kuitenkin helpoin ratkaistavissa oleva. Siihen ratkaisu on koulutus. Välttämättä ei olisi tarpeen valmistaa erillisiä koulutuksia poliisikoiranohjaajia varten, vaan mahdollista olisi hyödyntää jo olemassa olevia, kuten avoimen yliopiston tarjoamia kursseja ihmistieteistä tai eri kaupallisten eläinkoulutusyritysten eläinkoulutuksen teoriakursseja. Verkkokoulutuksenakin teoriakoulutusta on jo runsaasti tarjolla. Koulutuksen merkitys on erittäin suuri, ja oppimisteorioiden tuntemus tulisi saada pakolliseksi suoritusvaatimukseksi poliisikoiranohjaajien koulutuksen alkuvaiheeseen. Seuraavassa esitän vielä yhden vastaajan, kokeneen koiranohjaajan, kiteytetyn mietteen operantista ehdollistamisesta ja positiivisesta vahvistamisesta. Se voisi olla esimerkki siitä, kuinka hyvin skeptinen ja vanhoihin malleihin tukeutuva ihminen nähtyään ensin onnistuneita suorituksia lopulta saadaan suostuteltua itse kokeilemaan ja hän saavuttaakin erinomaisia tuloksia. Sitaatti voisi yhtä hyvin olla yhteenveto koko työstäni.

Menetelmä on parasta mitä koirankoulutuksessa on tapahtunut pitkään aikaan. Suurin ongelma ollaan me muutosvastaiset pässit.(H5)

Eläinten käyttäytymistutkija John Bradshaw'n (2013) teoksen hyvin perustellut ajatukset viehättivät minua ja ne tukevat erinomaisesti tutkimustuloksiani. Hän perustaa mielipiteensä tieteellisiin tutkimustuloksiin, joiden perusteella koirat eivät ole susia tai yhtä lailla eivät myöskään pieniä karvaisia ihmisiä. Koiria tulisi opettaa ymmärtäväisemmin kuin perinteiset kovat koulutusmenetelmät ovat edellyttäneet. Positiivinen vahvistaminen on tehokkain tapa vaikuttaa koiran käyttäytymiseen. Näkisin hänen teoksensa arvon kurssikirjana poliisikoiranohjaajien koulutuksessa tieteellisten tutkimustulosten siirtämisessä helppolukuisena muotona tulevien koira-alan ammattilaisten pohdittavaksi. Viitaten edellä esittämiini ajatuksiin mobiilioppimisesta se voisi olla yksi tapa perehtyä Bradshaw'n teoksen sisältöön. Lukupiirityöskentely pienryhmissä verkkoalustalla voisi olla hyödynnettävissä oleva vaihtoehto.

Jantunen (2013, 110) toteaa ajankohtaisessa tutkimuksessaan oppimiseen kiinnitettävän monissa työympäristöissä riittämätöntä huomiota. Oppimisen ei tulisi olla vain ongelmanratkaisua tai tiedon hankintaa. Sen tulisi olla myös osallistumista yhteisölle merkityksellisiin toimintoihin. Näin luotaisiin myös kykyä tulkita ja ymmärtää. Ne ovatkin eräitä aikuiskoulutuksen perustavoitteita. Jantusen mukaansa Argyriksen (1991) kaksikehäisen oppimisen malli on työorganisaatiossa ensiarvoisen tärkeää. Työntekijän on kyettävä oppimaan kriittisesti reflektoimalla omaa käyttäytymistään,

tunnistamaan mahdollisesti oman toimintansa tahattoman vaikutuksen organisaation ongelmiin ja siten myös kyseenalaistamaan yhteisten normien ja tavoitteiden oikeellisuus. (Jantunen 2013, 111.) Tämä pätee yhtä lailla myös poliisikoiranohjaajan koulutuksessa ja oppimisessa. Yksilön on kyettävä havainnoimaan ongelmakohdat ja tarvittaessa muuttamaan omaa käyttäytymistään. Vain näin myös organisaatiot oppivat ja muuttavat toimintaansa.

Edellä on käynyt selväksi, että Mezirowin (1998) esittämä uudistava oppiminen on jo käynnistynyt poliisikoiranohjaajien keskuudessa. Sille edellytyksenä oleva herääminen on tapahtunut, ja nyt on aika jatkaa diskurssia ja kehittää itse toimintaa. Ohjaajilla on halua ammatilliseen kasvuun ja jopa ammatilliseksi huippuosajaksi kehittymiseen. Perustelin aluksi työni aiheen valinnan henkilökohtaisena kasvun osoituksena elinikäiseen oppimiseen. Muutos ja sitä seurannut herääminen tapahtui myös omassa elämässäni ja halussani oppia. Kriittinen reflektio on läsnä omassa oppimissani kuten myös identiteettini ja minäkuvani rakentumisessa. Tämä työ oli itselleni myös ammatillisen kasvun osoitus ja opettavainen projekti monelta kannalta katsottuna. Toivon, että se saisi jonkun muunkin ajattelemaan uudella tavalla. Muutos ei aina ole itseisarvo. Se on perusteltavissa olevaa silloin kun sillä kehitetään ja parannetaan lopputulosta. Humaanit menetelmät koirankoulutuksessa ovat kuitenkin sitä mitä suurimmassa määrin. Ammatillisen kasvun käsite herätti mielenkiintoni tutkimusta tehdessäni. Poliisikoiranohjaajan osalta siinä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Kuten työni otsikkokin toteaa: vanhakin koira oppii uusia temppuja, kunhan vain on aidosti avoin muutokselle ja haluaa oppia uutta.

Laadullisessa tutkimuksessa melko pienelläkin otannalla voidaan tehdä tutkimusta, vaikkakaan siitä ei voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä. Aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta laadullisen tutkimuksen onnistumiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 62; Metsämuuronen 2010, 251–268.) Halusin saada tutkimuksellani mahdollisimman kattavia vastauksia, ja mikäli se olisi ollut käytännössä toteutettavissa, olisin halunnut saada kyselylomakkeella tavoitettua kaikki poliisikoiranohjaajat. Heistä olisin vielä valinnut osan haastatteluun. Tutkimukseni aihe ei kuitenkaan ole vielä kaikille koiranohjaajille tuttu, eivätkä he kaikki suinkaan ole käyttäneet tätä menetelmää koiransa koulutuksessa. Materiaalia ei luotettavasti ja kattavasti olisi ollut mahdollista siitä syystä saada. Halusin ehdottomasti valita aineistooni koiranohjaajia, joilla olisi kokemusta myös perinteisestä koirankoulutuksesta. Päädyin täydentämään aineistoani myös kahdella asiantuntijahaastattelulla. Tietty saturaatio oli näkyvässä jo tämän ryhmän vastauksissa.

Laadullisen tiedon luotettavuudessa on kysymys etenkin tulkintojen validiteetista. Aineiston luotettavuus riippuu siitä kuinka se vastaa teoreettisia lähtökohtia ja tutkimushenkilöiden tarkoittamia merkityksiä. Validiteetti merkitsee aineiston aitoutta; aineisto on relevanttia teoreettisten käsitteiden suhteen ja tutkimushenkilöt puhuvat samasta asiasta kuin tutkija olettaa. (Huusko & Paloniemi 2006; Syrjälä et al. 1994, 129.) Tämä oli asia, joka tuotti tutkimukseni aluksi vaikeuksia. Aiheeni terminologia ja käsitteistö eivät ole kaikille yksiselitteisiä ja, kuten aiemmin totesin, koirankoulutuksessa voi onnistua pelkästään käytännönkin opeilla tuntematta teorioita lainkaan. Minun tutkijana oli analyysivaiheessa varmistuttava, että kaikki vastaajat ymmärsivät teemat samoin. Jouduin jättämään analyysistä pois vastaukset, joiden osalta en voinut olla varma että vastaaja tarkoitti olettamaani asiaa. Osa koiranohjaajista kieltäytyi osallistumasta, sillä he katsoivat aiheen olevan liian vaikea. Tähän ratkaisu olisi ollut henkilökohtainen haastattelu, jossa haastattelijana olisin voinut toisin sanoen pohjustaa kysymykseni. Olin kuitenkin suurimman osan aineistosta tuolloin jo vastaanottanut kirjallisessa muodossa. Katsoin näiden hylkäämisen ja aineistonkeruun vaihtamisen teemahaastatteluun olevan epäkohteliasta jo vastanneita kohtaan ja pitäydyin valitsemassani aineistonkeruussa.

Riittävän kattavien ja yksiselitteisten teemahaastattelukysymysten löytäminen oli minulle aloittelevana tutkimuksen tekijänä yllättävän haastavaa. Aineiston on oltava relevanttia teoreettisten käsitteiden suhteen. Johtopäätökset ja merkityskategoriat ovat valideja silloin kun tutkija ei ole antanut omien mielipiteidensä vaikuttaa, vaan on tehnyt analyysin aineistostaan yksittäisten havaintojen ja teoreettisten ajatusten välillä liikkuen. Fenomenografista kategoriajärjestelmää voidaan pitää riittävänä ja aineistoa oikeudenmukaisena kuvauksena, jos jokainen yksittäinen haastattelu on mahdollista sijoittaa sen sisälle. Tutkijan asema tutkittavassa kohteessa ja ennakkokäsitykset tutkittavasta asiasta tulee huomioida ja niitä peilata tutkimuksen tuloksiin. (Huusko & Paloniemi 2006.) Luotettavuuskriteerit koskevat aineiston hankintaa ja merkityskategorioiden muodostamista relevanssin ja aitouden tasolla. Laadullista tutkimusta ei ole mahdollista toistaa täysin samanlaisena ja näin myöhemmin tarkistaa sen luotettavuutta. Lukija voi arvioida luotettavuutta silloin kun koko tutkimusprosessi on seikkaperäisesti kuvattu. (Syrjälä et al. 1994, 130–131.) Tutkimusta voidaan validoida myös viittaamalla osin aiempaan tutkimustietoon (Hirsjärvi & Hurme 2004, 190).

Oma positioni on syvällä tutkittavassa ympäristössä. Se on nähtävissä jo tutkimuksen teoriaosion kokoamisessa. Kaikki haastateltavat ovat minulle tuttuja entuudestaan ja osan kanssa olen työskennellyt aiemmin. Olen itse käyttänyt omien koirieni kanssa niin perinteisiä menetelmiä kuin operatiivista ehdollistamista ja positiivista vahvistamista. Olen itse nykyään mitä suurimmissa määrin näiden jälkimmäisten kannalla, mutta haluaisin oppia lisää. En koe, että oma taustani olisi vaikuttanut saamiini vastauksiin tai niiden analysointiin. Tiedostan, että vallitseva kulttuuri poliisikoiratoiminnassa on vuosien aikana juurtunut syvälle ja sen muuttaminen voi olla hidasta. Haaste oli kirjoittaa auki omasta mielestäni itsestään selviä asioita ja yhtenevien vastausten sijaan kyetä analysoimaan myös eroja. Sukupuolista epätasapainoa en kokenut negatiivisena tekijänä, sillä se vastaa melko hyvin sukupuolijakaumaa poliisikoiranohjaajien keskuudessa yleensä. Enkä myöskään näe sukupuolta merkittävänä tekijänä työni kannalta.

Fenomenografisen tutkimukseen luonteeseen kuuluu tutkijan oppiminen ja omien käsitysten muuttuminenkin (Gröhn 1993, 25). Oppimista omalta osaltani on ehdottomasti tapahtunut syvennyksessäni ensin teoreettiseen viitekehykseen ja myöhemmin pohtiessani työni tuloksia. Oma kantani operantti ehdollistamisen ja positiivisen vahvistamisen käytöstä poliisikoirien erikoiskoulutuksessa pysyi edelleen myönteisenä, mutta käsitykseni menetelmien eduista laajeni ja uskon niiden käytönmahdollisuuksiin nykyistä moninaisemmilla aloilla. Pidän itse nyt entistä tärkeämpänä teoriapohjan hallitsemista koirankoulutuksessa.

LÄHTEET

Argyris, C. 1991. Teaching Smart People How to Learn. Harvard Business Review, Vol. 27, No. 4, 4–15.

Bailey, J, Burch M. 1999. How dogs learn. New York: Howell Book House.

Bandura, A. 1971. Social Learning Theory. General Learning Corporation. Luettavissa: http://www.jku.at/org/content/e54521/e54528/e54529/e178059/Bandura_SocialLearningTheory_ge_r.pdf. Luettu 10.1.2014.

Benner, P. 1993. Aloittelijasta asiantuntijaksi. Porvoo: WSOY.

Beairsto, B, Ruohotie, P. Empowering Professionals as Lifelong Learners. 2003. Teoksessa B. Beairsto, M. Klein, P. Ruohotie (toim.), Professional learning and leadership. Hämeenlinna: Research Centre for Vocational Education and Training, 115–146.

Bradshaw, J. 2013. Koirus-tiede auttaa ymmärtämään koiraasi. Helsinki: Gemm Oy.

Breland, K & Breland, M. 1951. A field of Applied Animal Psychology. American Psychologist, 6, 202–204.

Cooper, J. 1982. Applied Behavior Analysis in Education. Theory Into Practice, Vol. XXI, No 2, 114–118.

Coppinger L. & R. 2005. Koira? Ihmisen paras ystävä biologin näkökulmasta. Helsinki: Sanasilta.

Coren, S. 2005. How dogs think. New York: Free Press.

Coren, S. 2003. How to speak dog. Mastering the art of dog-human communication. New York: Free Press.

Deldalle, S. & Gaunet, F. Effects of two training methods on stress-related behaviors of the dog (Canis familiaris) and on the dog–owner relationship. Journal of Veterinary behavior: Clinical Applications and Research, Vol. 9 Issue 2, 58–65.

Domjan, M. 2010. The Principles of Learning and Behaviour. Sixth edition. Belmont: Wadsworth, Cengage Learning.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

European Commission. 2010. Focus on higher education in Europe 2010: The impact of the Bologna Process. Brussels: Eurydice.

- Gerritson, R., Haak, R., Prins, S. 2010. K9 behavior basics. Calgary: Detselig enterprises.
- Goffman, E. 1959. The presentation of self in everyday life. New York: Doubleday.
- Gröhn, T. 1993. Fenomenografinen tutkimusote. Teoksessa T. Gröhn & J. Jussila (toim.) Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, 1–32.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, M. 2014. Ongelmaperustainen pedagogiikka muuttaa arviointia. Tapaustutkimus ongelmaperustaisen opetussuunnitelman siirtymävaiheesta Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hormila, I. 10.2.2014. Haastattelu.
- Huusko, M., Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä, Kasvatus 37 (2), 162–173.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto. Opettajainkoulutuslaitos.
- Jantunen, S. 2013. Oppiminen käytännön yhteisössä. Teoksessa S. Öystilä & P. Laine (toim.), Oppiva opettaja 12. Yliopistopedagogisen koulutuksen 2012 – 2013 opetuksen kehittämishankkeet. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto, 106–112.
- Kaimio, T. 2008. Koirien käyttäytyminen. Helsinki: WSOY.
- Kim, B. 2010. Social Constructivism. Teoksessa M. Orey (toim.), Emerging perspectives on learning, teaching, and technology, 55–61. Luettavissa: <http://www.etzacorp.co.za/akademia/Biblioteek/Emerging%20Perspectives%20on%20Learning,%20Teaching,%20and%20Technology.pdf> . Luettu 16.4.2014.
- Koegel, R., Opeden, D., Freeden, R., Kern Koegel, L. 2008. The Basics of Pivotal Response Treatment. Teoksessa R. Koegel & L. Kern Koegel (toim.), Pivotal Response Treatments for Autism: Communication, Social, and Academic Development. Baltimore: Brookes Publishing Company, 3–30.
- Kokko, M. 2000. Perusterveydenhoidossa toimivien hoitajien käsityksiä depressiosta ja sen hoidosta. Oulu: Oulun yliopisto.
- Krokmark, T. 2007. Fenomenografisk didaktik - en didaktisk möjlighet. Didaktisk Tidskrift, Vol. 17, No. 2-3, 2007, 1–50.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka - Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.

- Lehtomaa, M. 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Perttula ja T. Latomaa. 2005. Kokemuksen tutkimus. Merkitykset – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy.
- McLeod, S. A. 2007. Edward Thorndike - Simply Psychology. Luettavissa: <http://www.simplypsychology.org/edward-thorndike.html>. Luettu 25.11.2013.
- McLeod, S. A. 2008. Classical Conditioning - Simply Psychology. Luettavissa: <http://www.simplypsychology.org/classical-conditioning.html>. Luettu 25.11.2013.
- Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummerus, 108–109.
- Metsämuuronen, J. 2010. Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 251–273.
- Mezirow, J. 1998. Kohti uudistavaa oppimista ja emansipatorista koulutusta. Teoksessa J. Mezirow (toim.), Uudistava oppiminen, 374–397. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niemi, J. 2008. Ydinvasteterapia: kielitieteellinen näkökulma. Teoksessa M. Hyytiäinen, K. Kinnunen, T. Timonen & J. Ylönen (toim.), Pivotal Response Training: PRT-menetelmä Suomessa 2004 - 2008. Honkalampi-säätiö, Kliininen tutkimus- ja kuntoutusyksikkö, 42–52.
- Nokelainen, P. 2010. Mistä on ammatilliset huippuosaajat tehty? Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 12(2), 4-12.
- Poikela, E. 2001. Ongelmaperusteinen oppiminen yliopistossa. Teoksessa E. Poikela & S. Öystilä (toim.), Tutkiminen on oppimista ja oppiminen tutkimista. Tampere: Yliopistopaino.
- Poliisin tutkintokoulutuksen kokonaisuudistus. 2012. Hankeraportti. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Poliisiammattikorkeakoulun internetsivut. Luettavissa: www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/pages/841346596F8C3071C225730D0043EEBC#Henkilöstö. Luettu 4.1.2014.
- Poliisikoiralaitos, internetsivut. Luettavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/pkoira/home.nsf/pages/B7B17EC06B72905CC2256BAE00280E5B?opendocument>. Luettu 13.11.2013.
- Pryor, K. 1996. Koira ja delfiini. Helsinki: Sanasilta.
- Rissanen, R. 2003. Työelämälähtöinen opinnäytetyö oppimisen kontekstina. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ruohotie, P. 2002. Kvalifikaatioiden ja kompetenssien kehittäminen ammattikorkeakoulun tavoitteena. Teoksessa J.-P. Liljander. (toim.), Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Helsinki: Edita, 108–127.
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.
- Siljander, P. 2002. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: Otava.

- Skinner, B. F. 1953. *Science and human behavior*. London: Collier-Macmillan Limited.
- Sorrell, J. M. & Redmont, G. M. 1995. Interviews in qualitative nursing research: Differing approaches for ethnographic and phenomenological studies. *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 21 (6), 117–122.
- Syrjälä, L. Ahonen, S., Syrjäläinen, E & Saari, S. 1996. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Rauma: Kirjayhtymä.
- Säljö, R. 2001. *Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma*. Helsinki: WSOY.
- Tervämäki, K. 2002. *Poliisikoiralaitos 1927–2002. Poliisikoulu*.
- Thorndike, E. 1898. *Animal intelligence: An experimental study of the associative processes in animals*. *Psychological Monographs: General and Applied*, Vol. 2, i-109.
- Tynjälä, P. 1999. *Oppiminen tiedon rakentamisena: konstrukttiivisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Yin, S. 2004. *So your dog behaves*. Neptune City: T.F.H. Publications.
- Watson, J. B. 1913. Psychology as the behaviorist views it. *Psychological Review*, Vol. 20, 158–177.
- Watson, J. B. & Rayner, R. 1920. Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, Vol. 3, 1–14.
- Wayne, R. 2005. Genome sequence, comparative analysis and haplotype structure of the domestic dog. *Nature. International weekly journal of science*, Vol. 438/8, 808–819.
- Wiren T. 3.2.2014. Haastattelu.

LIITTEET

Liite 1(1)

Teemat ja tarkentavat kysymykset kyselyihin ja haastatteluihin

Operantti ehdollistaminen:

Mistä olet saanut oppisi operantista ehdollistamisesta?

Koetko tarvitsevasi lisää oppia? Minkälaista?

Kuinka tärkeänä pidät oppimisteorioiden (koiran ja ohjaajan oppimisesta) merkityksen ymmärtämisen?

Löydätkö kirjallisuudesta itsellesi sopivia lähteitä? Luetko tieteellisiä julkaisuja aiheesta?

Oletko kohdannut ennakkoluuloja muiden ohjaajien taholta? Onko sinulla ollut ennakkoluuloja menetelmän käytöstä?

Positiivinen vahvistaminen:

Mistä olet saanut oppisi positiivisesta vahvistamisesta?

Miten olet itse sitä käyttänyt?

Käytätkö koulutuksessa naksutinta? Jos et, niin mikset?

Miten löydät sopivan vahvisteiden kullekin koiralle? Minkälaisia vahvisteita olet käyttänyt?

Koetko itse tarvinneesi harjoittelua? Jos, niin kuinka paljon ja millaista?

Palaatko helposti vanhoihin tapoihin jos koira ei tunnu oppivan tai itse et jaksa miettiä?

Suunnitteletko harjoitussessiot etukäteen? Jos, niin miten?

Tulokset:

Miten saavutetut tulokset eroavat aiemmin käyttämiesi menetelmien tuloksista? Onko eroja nähtävissä koiran työskentelyssä, kestävyudessa, luotettavuudessa jne?

Kuinka näet tämän menetelmän tulevaisuuden poliisikoirien koulutuksessa?

Näkisitkö jotain muuta koulutusalaan erikoiskoulutuksen lisäksi, jossa operanttia ehdollistamista ja positiivista vahvistamista voisi poliisikoirilla käyttää?

Miten aiot kouluttaa seuraavan poliisikoirasi? Miksi?

Millaista koulutusta uusi poliisikoiranohjaaja tulevaisuudessa tarvitsisi sisäistääkseen operantin ehdollistamisen / positiivisen vahvistamisen koiransa koulutuksessa?

Miten menetelmää voisi hyödyntää ja kehittää?